

www.e-rara.ch

Cursus philosophicus monasterii S. Galli

Sfondrati, Celestino

[St. Gallen], anno 1741

Zentralbibliothek Zürich

Shelf Mark: RRM 234

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-30930>

[Sectio I. - II.]

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

TRACTATUS PROLEGOMENUS IN LOGICAM.

QUOD è maris mediterranei fre-
to illo Herculeo, ut vocant, in
oceanum Atlanticum delatis
contingit; idem LOGICAM MA-
IOREM ingressis usu plerumq; venire cer-
nimus: ut recentes adhuc à Dialecticæ
Rudimentis, & scopulosas vixdum tot
vocabulorum, argumentationum, ac so-
phismatum angustias prætervecti, nunc
primùm in altum mare deferri sibi vide-
antur, per novos jam, & inexpertos hacte-
nùs difficultatum mæandros, ac decuma-
nos exæstuantium inter sese opinionum
fluctus, novos etiam, & majores indies
scientiarum thesauros sibi, aliisque locu-

D.

ple-

pletandis conquisituri. Quare si, quod Cicero monet, portu solventibus ij, qui jam in portum ex alto pridem in-
 vecti sunt, præcipere summo studio solent, & tempestatum rationem, & prædonum, & locorum: rectè omnino nos
 facturos arbitramur, si, priusquàm in hoc mare magnum, & spatiosum excurramus, discipulum, quæ sit *Natura* Logices? quis *Finis*? quod *Objectum*? quis *Habitus*? quæ *Proprietates*? & *Prærogativæ*? per Sectiones ferè totidem Prolegomenas docuerimus. Sit igitur

SECTIO I.

De Natura, Existentia, & Fine Logicæ.

UT à suis principiis, & quod ajunt; ab ovo rem auspicemur, aliqua primùm de *Natura*, *Existentia*, & *Fine* Logicæ necessariò præmittimus, quàm ad inquirendas ejus *Proprietates* gradum promoveamus; si enim nescias, an, & quid sit *Saturnus*? quomodo de illo demonstrabis, esse

esse sidus ferale, noxium, exasperans, octavo mensi præsidens, & ideò octimestri partui infaustum? quomodo, si ignores, denturne Satyri, Faunique sylvestres? de ijs probabis, quales, quæve specie, nigri, an pilosi sint? Sic de Logica, *Arsne*, an *Scientia* sit? num *Habitus Speculativus*? num *Præcticus*? nunquam ostendes, nisi prius, quid sit Logica, & utrum existat, nōris; cæcus alioquin de colore, noctua de sole, surdus de musica sententiam dicturus.

Quæstio I.

Quid, & Quotuplex sit Logica?

S U M M A R I A.

1. *Diversa Logica appellatio.* 2. *Logica quid nominis, & quid rei?* 3. *Dividitur in naturalem, & artificialem* 4. 5. 6. *Hujus varia subdivisiones.*

I PRænotandum: Non unum Logicæ esse Nomen; Aristoteles *Organum*, alij *Dialecticam*, alij aliis eam nominibus appellant. *Dialectica* dicitur ἀπὸ τῆς διαλέξεως, quod idem est, ac *differere*, seu *disputare*; unde à Platone de *Republ.* *Ars disserendi*, & apex omnium artium: à Cicerone de *fato c.* 1. *Scientia veri, & falsi disceptatrix*: ab Augustino verò lib. 1. *cont. Crescon.* *Ars*

disputatoria vocatur. Ejus verba sunt: à *disputatione* *Dialectica* nomen accepit; quoniam *disputatio* græcè *Dialoge*, vel *Dialexis* appellatur: & græcè *Dialecticus* multò usitatius, & tolerabilius latinè dicitur *Disputator*. Organum verò (latinè *instrumentum*) Aristoteles eam dici voluit, idq; nominis suæ *Logicæ* præfixit, vel ex eo nempe (ut aliqui volunt) quòd, sicut instrumentis utimur ad opus aliquod conficiendum, calamo v. g. ad scribendum, penicillo ad pingendum, cultello ad radendum &c. ita & illà ad varias scientias comparandas: vel ex eo, quòd instrumenta, seu modos sciendi conficiat, eaque aliis scientiis ad veritatem certius eruendam subministret. Verum, utut aliis eam appellare libuerit, nobis communi, usitatoque vocabulo insistere magis placet. Unde fit

2. Resolutio 1. *Logica*, si nomen spectes, à Græco λόγος (latinè *sermo*, seu *ratio*) scientiam *sermocinalem*, seu Philosophiam *rationalem* significat: secundum rem ipsam verò est *Facultas directiva trium mentis operationum in ordine ad verum infalibiliter attingendum*.

3. Resol. 2. Dividitur *Logica* in *Naturalem*, & *Artificialem*. Naturalis est ipsum lumen intellectûs, quò sine alio habitu, vel disciplina syllogismos, definitiones, divi-

divisiones format; sicut enim videmus, nasci aliquos benè dispositos ad nandum, pingendum, ædificandum: ita etiam ad discurrendum. Artificialis à S. Thoma in *init. opusc. 10.* describitur: *rationalis scientia, & ad ratiocinandum inventa; ut per rectam ratiocinationem intellectus ad rei veram cognitionem perveniat, & falsam ratiocinationem vitando, errorem falsitatis evitet.* Quæ

4 Subdividitur 1. Ratione *materiae*, circa quam versatur, in *Analyticam*, *Topicam*, & *Sophisticam*. Analytica dirigit intellectum ad verum necessarium, & quod aliter se habere non potest: Topica ad verum probabile, quod quidem aliter se habere potest, hîc, & nunc tamen ex suis principiis, & motivis ita, & non aliter se habere judicatur: Sophistica demùm ad verum apparens tantùm, seu tale, quod reverà falsum, vero tamen quodammodò simile est. Vide S. Thom. 4. *Metaph. Lect. 4. Et 1. Poster. Lect. 1.*

5 Subdividitur 2. Ratione *muneris*, seu *officij*, quod gerit, in *Docentem*, & *Utentem*. Illa regulas rectè definiendi, dividendi, & argumentandi tradit: Hæc verò regulas à *docente* traditas tum propriæ, tum aliarum scientiarum materiis rite applicat. Illam Græci à *rebus avulsam*: Hanc verò *rebus conjunctam* vocant.

- 6 Subdividitur 3. Ratione modi, quod possidetur, in *Actualem*, & *Habitualem*. Prior, sive Logica actualis sunt ipsi actus à Logica docente, & urente elicit; v. g. definitio constet genere, & differentiâ; adæquet definitum &c. Syllogismus constet tribus propositionibus: medium in prima figura semel subiiciatur, semel prædicetur &c. Qui sunt actus Logicæ docentis, sive Logica docens actualis; ipsa verò confectio definitionis, syllogismi, demonstrationis &c. juxta regulas a docente traditas, & explicatas sunt actus Logicæ utentis, sive Logica utens actualis. Posterior, sive Logica habitua- lis est qualitas quædam fixa, & stabilis ex frequentatis actibus Logicæ docentis, & utentis in intellectu relicta, eundem facilitans ad similes actus sine difficultate sæpius eliciendos.

Quæstio II.

Utrum existat Logica Artificialis? & Quis sit ejus Finis?

S U M M A R I A.

1. Logicam naturalem dari, artificialem dari posse, ut certum præmittitur. 2. Finis in genere quid, & quotuplex? 3. Logicam artificialem etiam de facto dari, & autoritatē, & ratione evincitur. 4. Quæ ejus inveniendæ occasio? 5. Sta-
tuitur

tuitur finis Logica intrinsecus. 6. Diluitur ob-
jectio.

1 PRænotand. 1. Logicam naturalem dari,
à nullo sanæ mentis negari potest;
in quolibet enim homine rationis com-
pote datur reverà vis, & facultas quæ-
dam ingenita per illam objecta varia va-
riè apprehendendi, dijudicandi, & ex uno,
& altero cognito aliud quidpiam inferen-
di, quod nomine Logicae naturalis intel-
ligimus. Nec minùs certum videtur, Lo-
gicam artificialem dari posse; intellectus
enim deterioris conditionis esse non de-
bet, quàm aliæ potentia, & membra: in
his autem datur habitus ad suas opera-
tiones ritè obeundas, in pedibus v. g. ha-
bitus, & agilitas quædam saltandi; in ma-
nibus cytharâ, aut organo ludendi; in vo-
luntate amandi: cur non æquè in intellectu
dari habitus possit, res, & objecta sine
errore cognoscendi? Quæstio igitur de
Logica artificiali actuali intelligenda est,
non de possibili.

2 PRænotand. 2. Quòd Finis in gene-
re sit, & dicatur id: *cujus gratiâ aliquid fit*,
ut docet Aristoteles 2. Phys. text. 29. estq;
ultimum in executione, & primum in in-
tentione. Est autem Finis alius Intrinse-
cus, sive Scientiæ; & alius Extrinsecus, sive
Scientis. Intrinsecus est, in quem scien-

tia, vel ars ex natura sua ordinatur, & tendit, estq; in practicis, & quæ has imitantur, operatio, aut opus ab arte, vel scientia immediatè productum. Extrinsicus verò vocatur ille, in quem scientia, vel ars non ex se, & ex natura sua, sed tantum pro docentis, vel discantis arbitrio fertur, estque usus illius operationis, qui ad artem non spectat: sic v. g. Finis *intrinsecus* artis Nauticæ est rectè navigare; uti verò navigatione ad quæstum, vel bellum, vel pietatem, non est Nauticæ, sed aliarum virtutum, aut scientiarum opus: finis *intrinsecus* Ædificatoriæ est domum exstruere habitationi aptam; sed benè, aut malè uti domo, ad Ædificatoriam non spectat &c. Quare de fine solum *intrinseco*, non *extrinseco* (qui pro varietate hominum, ac geniorum varius esse potest) procedit pars altera Quæstionis.

3 Resol. 1. Datur, & existit de facto Logica *Artificialis*. Est certa: &

Ratio est 1. *Authoritas* tum Aristotelis, qui Logicam *artificialem* non solum, quò erat ingenij acumine, aut ipse invenit, aut in meliorem, quàmque hodiè eruditus veneratur orbis, methodum cõegit; verum etiam in suis *Categoriis*, in lib. *περὶ ἑρμηνείας*, sive de Interpretatione,

in

in *Libb. Prior. & Poster. Analyt.* Scholis omnibus veluti ex testamento reliquit, easque in hodiernum usque diem, & hæredes illius, & propugnatores habuit. Tum S. Thomæ Aquinatis, qui eandem nubibus penè obductam denuò Orbi spectabilem fecit, suisque scriptis, ac commentariis, quos edidit in *Libb. Periherm. & Poster. Analyt.* longè illustriorem reddidit. Tum omnium Doctorum, qui utut in aliis diversi sunt, & in suo quisque sensu ut plurimum abundant, in hoc tamen (dari videlicet, & de facto Logicam existere) absque ullo dissidio omnes conspirant; ut adeò vel ignarum prorsus, vel amentem dixeris, qui tantorum testium sese nubi opponere, & quod certum, indubitatumque omnibus est, unus ipse in dubium, aut controversiam vocare ausit.

Ratio est 2. Datur de facto, & existit habitus intellectum facilitans, ut vera à falsis, & falsa à veris discernat, aliud ex alio inferat, ex universalibus particularia, ex principiis conclusiones deducat: sed hic habitus est Logica *artificialis*; ergò de facto datur, & existit Logica *artificialis. min. est certa*; ut patet ex ejus definitione. *M. prob.* Potentia variis à veritate aberrandi periculis exposita indiget

habitu quodam directivo ad suum objectum absque omni erroris periculo assequendum: sed intellectus humanus, accepto post Adami lapsum ignorantiae vulnere, est talis potentia; ergo indiget habitu directivo &c. & consequenter etiam de facto datur, & existit hic habitus; *natura* enim, ut docet Aristoteles 3. de *Animalia*, text. 45. & à fortiori Deus Author naturæ, neque facit frustra quidquam, neque deficit in necessariis.

4 Quæres: Quæ fuerit occasio inveniendæ Logicæ?

Resp. Eandem fuisse, quæ aliis scientiis inveniendis fuit; *experientiam* scilicet, & *errores*: cum enim animadverterent homines, se in rebus apprehendendis, enuntiandis, & præsertim per discursum inferendis sæpè falli, aut etiam ab aliis in errorem induci, cœperunt super actus suos, mentemque se reflectere, & regulas aliquas excogitare, quibus & ipsi in cognoscendo ducerentur, & aliorum fallacias pro veris obtrudentium certò detegerent, & hinc nata est ars, seu scientia, quam *Logicam* dicimus; artem scilicet ex erroribus & insidiis natam, eò ferè modo, quò vitium virtuti, aut hostis victoriæ, & triumpho occasio semper, & præambula fuit.

Resol.

- 5 Resol. 2. Finis *intrinsecus* Logicæ *artificialis* est *rectitudo* trium mentis operationum in cognitione veri.

Ratio est; quia illud est finis Logicæ *intrinsecus*, ad quod ordinantur, & tendunt media, seu regulæ, & præcepta, quæ tradit: sed hæc ordinantur, & tendunt ad *rectitudinem* trium mentis operationum in cognitione veri; ergò *rectitudo* trium mentis operationum in cognitione veri est finis Logicæ *intrinsecus*. *M. est certa; min. etiam patet*: quia tota ars, & scientia Logicæ eò spectat; ut præscriptis quibusdam, certisque regulis, ac præceptis intellectum dirigat, gubernetque in veri cognitione, ne fallatur; sicut enim per labyrinthum eunti mille viæ occurrunt, quæ in errorem inducunt, una recta, & quæ exitum habet, & ducis officium est, ut aut manu, aut filo porrecto, aut saltem voce, monitúque rectam ostendat: sic Logica intellectum ducit. Nunquam is difficultatibus se evolveret, quæ scientias investiganti occurrunt, & fallunt; nisi Logica filum argumentandi, judicandi, apprehendendi porrigeret: hoc regitur, ne aut impingat, aut nunquam exitum, finemque reperiat.

- 6 Dices: Veritas ex se clara est, & sponte in oculos cadit; ergò ad ejus cognitionem

nem opus non est directione Logicae artificialis.

Resp. Dist. *Ant.* Veritas ex se clara est, & sponte in oculos cadit *secundum quid*, & ex parte, *Conc. Ant.* ex se clara est, & sponte in oculos cadit *simpliciter*, & ex toto, *Neg. Ant. & Conseq.* Veritas enim, etsi aliqua ex parte clara sit, & sponte in oculos cadat, qualia sunt prima principia, v. g. triangulum tribus angulis constare: quinque esse numerum imparem: non posse idem animal eodem momento esse, & non esse, vivum, & mortuum &c. magna tamen ex parte veritas latet, & in recessu hæret, nunquam videnda, nisi quæsitæ, nec quærenda, nisi intellectu certis regulis, ac præceptis instructo, quæ Logica artificialis, velut faces, præfert in obscurum eunti. Sicut ergo in sole v. g. multa sunt, quæ passim omnes docti, indoctique cognoscunt, modò non agris sint oculis; quis enim solem lucere, moveri, rotundum, & globosum esse non videt? At alia quamplurima sunt, quæ cognosci nisi à doctis non possunt, quique Mathematicas scientias calleant, qualia sunt: solem 166. vicibus majorem terrâ esse, tribus orbibus veluti supremo, medio, infimo unâ horâ metiri milliaria 258404. &c. Hæc, inquam, cognosci nu-
do

do, rudique oculo non possunt, sed regulis indigent, quæ intellectum ducant, ne aberret: harum verò regularum quamplurimas in omni scientiarum genere Logica tradit, quæ propterea scientia *universalis* appellatur.

SECTIO II.

De

Objecto Logicæ.

Actenùs de *Fine*, *Existencia*, & *Natura* Logicæ, sed quam faciliè non intelligas, nisi illius *Objectum* penitissimè priùs inspexeris: siquidem res quælibet per objecta, velut ex lapide lydio, dignoscuntur. Ex objectis sua scientiis nobilitas, inde suas quæq; prærogativas, inde dignitatem omnem, pretiùmque trahunt. Priùs tamen, quàm in *specie* aliquid de objecto Logicæ disseramus, de objecto in genere nonnulla præmittamus, necesse est, Unde sit

Quæstio I.

Quid, & Quotuplex sit Objectum in genere? Quæ ejus Conditiones? Et Officia?

SUM.

S U M M A R I A.

1. Definitur objectum: & quomodo per cognitionem nobilius esse acquirat? 2. Diluitur objectio. 3. Recensentur variae divisiones objecti. 4. Referuntur conditiones objecti pro scientiis speculativis. 5. Objectum scientiæ practicæ in quibus differat ab objecto scientiæ speculativæ? 6. Officium objecti quadruplex. 7. Singulis potentiis, & scientiis necessarium esse aliquod objectum, ostenditur.

RESOL. 1. Objectum dicitur: quod potentia cognoscitivæ, aut scientiæ alicui cognoscendum, considerandum, & ad esse intentionale, aut cognoscibile elevandum obijcitur.

Dixi: ad esse intentionale elevandum; quælibet enim cognitio objectum suum transformatur, & ad aliud, ac elevatius esse perducit; *planta* v. g. secundum esse suum reale, ac entitativum, quod extra intellectum habet, est ens corporeum, corruptibile, multisque modis alterabile: secundum esse verò intentionale, quod in intellectu habet, acquirit esse vitale, intelligibile, immateriale, ac ex natura sua incorruptibile; sicut enim *rosa* in auro, aut ebore sculpta aurum, & ebur est, induitque omnes perfectiones, & æstimabilitatem auri, eborisque, ac præterea gradum artificiatum, tantò nobiliorem, quanto propius ad similitudinem veræ, ac naturalis rosæ accedit;

dit: sic, multoque magis intellectui impressa omnes conditiones, & perfectiones intellectus induit, ac præterea gradum, ac esse *imaginis*, nec tantum quoad externam, & superficiale apparentiam, acfigurationem objecti, sed quoad internam, intimam, ac visceralem omnium proprietatum, & essentiae expressionem; & ita imago objecti intellectualis superat non solum perfectiones rei, ut est, sed etiam ut in artem cadit; quia nullâ arte tanta similitudo in imaginem derivari potest, quantam cognoscendo intellectus in suos actus, & imagines derivat.

2 Dices: Rosa extra intellectum substantia est, in cognitione tantum accidens; ergo perfectior est rosa extra intellectum, quam in cognitione, in esse *reali*, & *naturali*, quam in esse *scibili*, & *intentionali*.

Resp. *Conc. Ant. Dist. Conseq.* ergo perfectior est rosa extra intellectum *secundum quid*, quam in cognitione, *Conc. Conseq.* perfectior est rosa extra intellectum *absolute*, quam in cognitione, *Neg. Conf.* hæc ipsa enim perfectio entitativa vincitur totaliis perfectionibus, quæ objecto in esse scibili adveniunt, illudque in hoc statu reddunt longè magis appetibile, & appetibilius; quis enim non majori pretio rosam in auro à perfectissimo sculptore ductam

ductam emat, quàm naturalem? aut quis & in se ipso, & in aliis non majoris faciat scientiam rosæ, quàm ipsam rosam? licet hæc sit substantia, illa accidens. Patet ergò, perfectionem in gradu substantiæ compensari, imò excedi posse multis aliis perfectionibus accidentalibus, saltem quoad rei pretium, & æstimabilitatem.

3. Resol. 2. Dividitur Objectum 1. in *Remotum*, & *Proximum*. *Remotum* est, quod *proprie*, & *per se* ab actu non attingitur, sed tantum respectu alicujus sibi conjuncti. *Proximum* verò est, quod *proprie*, & *per se* ab actu attingitur: sic *pomum*, *solem* &c. videmus, hoc est, non ipsam substantiam, sed colorem, & lucem utriusque, & ita *pomum*, quod est nomen substantiæ, est objectum *remotum* duntaxat visionis, *proximum* verò *color*.

2. Dividitur Objectum in *Materiale*, & *Formale*. Objectum *Materiale* dicitur, quod verè quidem ab actu, & scientia, vel potentia attingitur, sed ad actum merè *terminativè*, & nullo modo *motivè* se habet; unde etiam purè *terminativum* vocari solet. Sic creaturæ omnes, quas Deus intelligit, amatque, sunt hujus amoris, & scientiæ objecta merè *materialia*; quia non movent, nec causant in Deo amorem, & scientiam, sed illam purè terminant.

Obje-

Objectum Formale est, quod non tantum ab actu, & scientia, vel potentia attingitur, sed etiam ad actum *motivè* se habet, unde & *purè motivum* à quibusdam dicitur. Sic v. g. cum amo proximum propter solum Deum, ille, videlicet proximus, est objectum *materiale*, Deus verò *formale*; quia tota ratio, quæ movet, & excitat amorem, est Bonitas Dei, ut suppono, non creatura: idem dicas, cum media propter finem appeto, v. g. sectionem propter sanitatem, ipsa sectio est objectum *materiale* tantum, sanitas verò *formale*; quia hæc sola videtur objectum appetibile, & *motivum*, non ipsa sectio, quæ potius nata est voluntatem avertere, quam provocare. Alij tamen objectum *materiale*, & *formale* aliter explicant, & confundunt cum objecto *remoto*, & *proximo*. Unde objectum *materiale* dicunt esse id, quod non attingitur propter se, sed propter aliud: *formale* verò, quod propter se attingitur, & est vera ratio, propter quam objectum *materiale* à potentia, vel actu attingitur: paries ergò visus v. g. erit objectum *materiale* visionis, color verò objectum *formale*. Et hunc loquendi modum & nos in operis decursu observabimus.

3. Objectum *materiale* aliud est *Inad-*
E
aqua-

aquatum, aliud *Adaquatum*. Inadaquat-
 tum est pars objecti, quod à scientia
 consideratur, sicut *anima* est pars objecti
 Physicæ. Adaquatum est totum, & aggre-
 gatum, ad quod omnia, quæ in scientia
 aliqua tractantur, *vel* ut causæ, *vel* ut par-
 tes, *vel* ut proprietates, *vel* ut opposita re-
 duci debent. Sic *ens mobile* est objectum
adaquatum, & *totale* Physicæ, *numerus* Arith-
 meticæ &c.

4. Objectum *Inadaquatum* aliud est *At-
 tributionis*, aliud *Attributi*. Objectum At-
 tributionis est pars principalis objecti sci-
 bilis, ad cujus contemplationem, aut eti-
 am formationem omnia alia objecta par-
 tialia, eorûque cognitiones *vel* ex na-
 tura sua, per se, suoque instinctu, *vel* ex
 intentione inventoris scientiarum diri-
 guntur; cum enim scientiæ sint ordinatæ,
 videtur ad earum perfectionem pertine-
 re, objecta ita connecti, ut in unum col-
 ligantur: quemadmodum omnes lineæ à
 circulo in centrum, quod tantum est pars,
 & minima circuli, colliguntur. Sic in Me-
 taphysica *Deus* est objectum *attributionis*,
 quia objectum illius scientiæ est *ens* ut sic;
 ratio verò *entis* in solo Deo perfectè repe-
 ritur; nam creaturæ sunt mixtæ ex esse,
 & non esse: in Physica objectum *attributionis*
 est *homo*, seu *anima rationalis*; quia in
 hac

hac sola reperitur ratio entis naturalis mobilis quoad totam suam perfectionem, omnemque movendi gradum &c. Objectum Attributum est pars objecti totalis minus principalis, quæ vel ex natura sua, vel ex intentione, ac dispositione primarij scientiæ inventoris ad objectum attributionis refertur: talia objecta attributa in Theologia sunt *angeli, peccata, gratia &c.* in Physica *mundus, cæli, meteora &c.*

5. Subdividitur Objectum formale in objectum quod, & quo, sive, quod idem est, in *rationem formalem quæ, & rationem formalem sub qua.* Objectum formale quod est illa formalitas, seu ratio objectiva, quæ quidem à potentia, vel actu per se, & ratione sui attingitur; ea tamen non ultimato determinat, cum etiam ab aliis scientiis, vel potentiis attingi possit: sic v. g. *color*, ut *color*, est objectum formale quod, seu *ratio formalis quæ* potentia visiva; ratio enim coloris non est ultima, & specificativa objecti visibilis: cum *color*, ut appetibilis etiam ad voluntatem, ut verus ad intellectum, ut effectus qualitatum miscibilium ad scientiam Naturalem, ut denique per lineas rectas, aut reflexas, aut refractas ad oculum perveniens, ad Opticam pertineat. Objectum formale quo est ultima formalitas, seu actualitas, &

scibilitas objecti, per quam ita uni scientiæ, aut potentiæ proportionatur, respondetque; ut sub ea ratione attingi ab alia potentia, aut scientia non possit: sic visibilitas coloris, & modus oculum per radiationem specierum, & lucis immutandi constituit *objectum formale quo*, seu *rationem formalem*, sub qua color ad solum visum, non ad alias potentias pertinet.

4. Resol. 3. Conditiones *objecti* scientiarum, quarum meminit Aristoteles, & in quas Doctores conveniunt, sequentes sunt.

1. Ut sit ens necessarium; nam contingentia certitudinem non habent, & ideo non cadunt sub scientiam, quæ certa est, sed sub opinionem, quæ dubia est.

2. De *objecto*, antequàm sciri aliquid, & demonstrari possit, præcognosci oportet, *tum* quid nominis, *tum* quid rei, saltem confusè; si enim nescias, quid sit phœnix, quomodò de illo potius, quàm aquila probabis, 500. annos vivere? *tum* etiam, quòd esse possit, non autem quòd actu sit; impossibile enim, sicut non est veritas, ita nec est scientia: existentia verò non est *objecto* necessaria, cùm etiam de non existentibus, v.g. de rosa in hyeme detur scientia: accidentia tamen quinti Prædicabilis existentiam requirunt; quia
inhæ-

inhærere subjecto non possunt, nisi existenti, & de homine non existente dici non potest: *homo est albus*; benè tamen: *homo est risibilis*.

3. Debent proprietates aliquæ subjecto, & principia, seu causæ proprietatum inesse: proprietates, quæ de subjecto demonstrantur; causæ, seu rationes, quibus demonstrantur: cum enim scire sit aliquid per causam cognoscere, si nec proprietates, quæ cognoscantur, nec causæ, nec principia, quibus cognoscantur, adsint, perit scientia: objectum scientiæ propriè non scitur, saltem *à priori*, sed præsupponitur, cum sit primum principium: à posteriori potest per effectus magis explicatè, etiam quoad prædicata essentialia, demonstrari, v. g. objectum Physicæ est *corpus mobile*, & consequenter etiam *cælum*, cuius essentialia prædicatum est, esse corpus superelementare, & hoc ipsum demonstratur; quia non constat qualitatibus miscibilibus. Sic de *materia* demonstramus, esse puram potentiam: *animam* esse actum corporis organici &c.

4. Unitas quóque ad *objectum* pertinet, saltem *analogica*, & quæ unam definitionem admittat.

5. Denique, ut quidquid scientia considerat, aliquo modo ad *objectum* pertineat

tineat vel ut pars, vel ut causa, vel ut proprietas, vel ut accidens. Hæ sunt conditiones objecti scientiæ speculativæ, à quo objectum scientiæ practicæ, & operatricis in aliquibus differt. Nam

§ 1. Hujus non tam *objectum*, quam *finis* est: & ita propriè loquendo Medicinæ finis est *sanitas*, non objectum; objectum enim scientiæ præsupponitur, finis verò producitur, ut patet in *sanitate*: cum ergò scientia *practicæ* non tam spectet, quam faciat, finem potius, quam objectum habet.

2. Præter finem habent scientiæ operatrices *subjectum* operationis, sive in quo, estque illud, cui finem inducunt, v.g. *subjectum* operationis, & in quo scientiæ Moralis est *voluntas*, aut actiones humanæ, quibus moralem rectitudinem Ethica inducit: *corpus* est *subjectum* Medicinæ; quia in illo operatur, & sanitatem producit: *ferrum* est *subjectum* artis Fabrilis; quia illi forma artificialis imprimitur: & quamvis etiam objectum scientiæ *contemplativæ* *subjectum* appellari soleat; ad distinctionem tamen scientiæ *practicæ* *subjectum* Demonstrationis, sive de quo dici debet: quia de illo proprietates demonstrantur. Quia verò hæ voces *objecti*, & *subjecti* ut plurimum

mum confundi solent, & nos deinceps tam strictè illas non usurpabimus.

3. Scientiæ *speculativa* de subiecto jam præcognito demonstrant proprietates, & *practica* ex proprietatibus rem ipsam, & finem, & quâ possit in opus deduci, ostendunt: v.g. finis partialis *Ethica* est hominem magnanimum facere; prius verò, quàm *Ethica* formam hujus virtutis in voluntatem inducat, ejus proprietates considerat, ostenditque, magnanimi esse, opera magno honore digna perficere; appetitum honorum, & ex istis natum gaudium moderari; in utrâque fortuna animi æqualitatem servare, non prosperis attolli, non adversis frangi; acceptum beneficium majore compensare; neminem, aut vix quemquam rogare; libenter aliis operam, & servitia locare; cum magnis Principibus, virisque opulentis magnum se ferre, non illis adulari, non indignè secum agi permittere; cum mediocribus, & infimis modestum, & indulgentem esse. Vide Aristot. 4. *Ethic. lib. 3.* S. Thomam 2. 2. q. 129. Et in 4. *Ethic. cit.* Hi sunt mores magnanimi, ex quorum explicatione, & cognitione *Ethicus* formam, & definitionem magnanimitatis deducit, eamque voluntati amabilem reddit; nec enim nisi volenti, & amanti persuaderi potest.

Eòdem modo nullus aptè navim fabricaverit, qui nescit accidentia, & proprietates navis, quibus ad navigandum apta efficitur. Et

Ratio est; quia scientia *practica*, ut diximus, ad aliquid faciendum dirigit, quod humanis usibus sit accommodatum: ad hunc autem usum unicè accidentia, & proprietates serviunt, sine quibus nec operatur, nec utilis est; prior ergò in *practicis* accidentium, & proprietatum consideratio est, quia prior est, & præcipuus usus: in *speculativis* verò primum sibi locum substantia, & essentia vendicant, quia hæc nobilior, & radix operationum: & in *speculativis* non usum rei, sed veritatem respicimus, cujus cognitione intellectus maxime gaudet, & perficitur.

4. Aliud insuper discrimen est, quòd scientia *practica* non multum laboret in cognitione subjecti, ejusq; proprietatum, sed contenta sit imperfectâ subjecti cognitione: hinc Faber multa de ferri natura, & proprietatibus ignorat, quæ videlicet operi non conducunt, & Medicus oculum curaturus, aliqua quidem de illius natura, & fabrica, sed non omnia cognoscit; quid enim Medici interest scire, videatne oculus per intus susceptionem, an per extrâ emissionem, quod volebat Plato?

Resol.

6 Refol. 4. Varia sunt Officia, quæ ob-
jectum immediatè in actum, & mediatè in
potentiam exercet. Nam

1. *Objecta* limitant, & obsepiunt po-
tentias, & actus, ut extra objectum ferri
non possint: habet enim quælibet natura
suos terminos, quibus cingitur, & intra
quos sistit: Elementa suum centrum; Pla-
netæ suos orbes; Agentia suam sphaeram
activitatis; Essentiæ suas differentias: sic
& scientiæ, & potentiæ sua objecta, quæ
Horizontem, seu Finitorem intelli-
gibilem constituunt, qualem oculo corporeo
Mathematici etiam assignant: & ita vide-
mus, nec oculum ad sonos, nec aurem ad
colores extendi; nec Logicam de triangu-
lis, aut numeris disputare; nec Mathemati-
cam de syllogismis, quælibet videlicet sci-
entiâ intra suum orbem, & lineas collectâ,
adeò; ut, sicut ne absolutâ quidem Dei po-
tentiâ fieri potest, ut triangulus plures an-
gulos, quàm tres complectatur, aut es-
sentia humana ultra specificam differen-
tiam suam aliam assumat; ita fieri nequeat,
potentiam extra suum objectum vagari,
hoc est, visum in sonos ferri, auditum in
colores &c.

2. Quod ex primo sequitur, *objecta*
scientias, & potentias specificant, hoc est,
differentiam illis specificam tribuunt in

E s.

gene-

genere *causa formalis extrinseca*; cum enim cognitio sit objecti assimilatio, & imago, objectum se habebit ut exemplar, cognitio ut exemplatum. Hæc tamen specificatio non datur à toto objecto, sed à sola *ratione formali sub qua*, ut docet S. Thomas 1. 2. q. 54. a. 2. ad 2. Ubi dicit, rotunditatem terræ à *Physica*, & *Mathematica* considerari, sed sub diversis mediis: *dicendum*, inquit, quod terram esse rotundam per aliud medium demonstrat *Naturalis*, & per aliud *Astrologus*; *Astrologus* enim hoc demonstrat per media *Mathematica*, sicut per figuras eclipsium, vel per aliud hujusmodi: *Naturalis* verò hoc demonstrat per medium naturale, sicut per motum gravium ad medium, vel per aliud hujusmodi. Et

Ratio, præter *Authoritatem S. Thomæ*, est; quia actus, & potentia à suis objectis specificantur, & ab aliis potentiis distinguuntur: sed remotà *ratione formali sub qua* specificari, & distingui non possent; ergo &c. *M. est certa*, & omnium ferè *DD.* Per quid enim mihi defines visum, cumque ab auditu distingues, nisi per colorem, & sonum? Imò ne cogitari quidem potest visus sine colore, auditus sine sono; si ergò color ingreditur non solum definitionem, sed etiam cogitationem, ac distinctionem visûs, pertinebit ad hujus speci-

specificationem; quæ enim non specificant, non distinguunt, ut patet in gradibus, & differentiis genericis. *min. prob.* Quia remotâ ratione formali sub qua, objectum manet genericum, & pluribus scientiis, ac potentiis commune, ut ostendimus de colore; non ergò specificat, & distinguit: sicut enim gradus genericus sensitivi non specificat hominem, nec à bruto distinguit, & imago generica Cæsarem aliquem in genere repræsentans, nullum aliquem in particulari, non potest deducere in cognitionem specificam, vel particularem *Leopoldi* potius, quam *Ferdinandi*; ita objectum genericum non potest actum aliquem, vel potentiam specificare.

3. Scientiæ, & potentiæ, sicut ab objectis specificantur (ut suo loco magis explicabitur) ita etiam distinguuntur; quælibet enim res per differentiam specificam ab alia distinguitur.

4. Ordo, & dignitas, quæ in scientiis est, ab objectis desumitur; tantò enim dignior est scientia, quantò perfectius objectum, & perfectior est modus, quò circa illud versatur; cum enim veritas sit unicum centrum, & maxima perfectio, ac felicitas intelligentis, quò illa est altior, ac viciniùs, & clariùs intellectum irradiat, tantò

tantò etiam magis perficit: quemadmodum, quia visio est coloris, & lucis possessio, quò pulchrior erit lucis, & coloris in objecto attemperatio, eò perfectior erit visio: & sicut forma tam accidentalis, quàm substantialis, quò perfectior est, & subjectum perfectius actuatur, eò perfectius compositum reddit: sic & scientia, quæ est compositum ex actu, & objecto velut forma intelligibili, & ideali, ex hujus majori perfectione & ipsa perfectior evadit: quemadmodum ergò annulus ex gemma, ita scientiæ ex objecto pretium, & dignitatem habent.

7 Quæres: Utrùm oporteat aliqua *objecta* singulis potentiis, & scientiis assignari?

Resp. Omnino oportere. Id patet inductione omnium potentiarum, & scientiarum; quis enim videt sine colore, audit sine sono? intelligit sine vero? amat sine bono, pulchròque? Et

Ratio est; quia potentia dicit relationem ad actum, actus verò cognoscitivus ad rem cognitam (est enim cognitio aliqujus cognitio) ergò nec potentia sine actu, nec actus sine objecto, utpotè correlativis, esse potest.

Quæ-

Quæstio II.

Utrum Voces, vel Res sint Objectum Materiale Logica?

SUMMARI A.

1. Referuntur tres præcipua DD. Sententiæ circa objectum materiale logica. 2. & 3. Ab eo excluduntur Voces, & Res, seu conceptus objectivi. 4. 5. &c. Rationes Adversariorum refelluntur.

PRænotand. Varias de objecto materiali Logicæ esse Philosophorum Sententias; alij enim (ut plures taceam) *Voces*; alij *conceptus objectivos*, sive *Res* per voces significatas, & ut ab intellectu cognitatas; alij *conceptus formales*, seu ipsos actus intellectûs pro objecto materiali Logicæ statuunt. Prima est *Nominalium*; *Thomistarum* altera; tertia *Recentiorum*, quorum tamen nonnulli *apprehensionem simplicem* ad Logicam pertinere negant.

2 Resol. I. *Voces* non sunt objectum materiale Logicæ.

Ratio est I. Quia objectum materiale scientiæ practica (& quæ hanc imitatur, ut Logica, de quo infra) est illud, cui scientia operando formam inducit, *formale*, vel potius *finis*, est ipsa forma inducta:

ducta: sed Logica *vocibus* nullam formam inducit; ergò *voces* non sunt objectum *materiale* Logicæ. *min. prob.* Quia Logica non versatur circa prolationem, & formationem *vocum*; id enim ad *Grammaticam* pertinet: nec docet benè loqui, sed benè intelligere; ergò &c.

Ratio est 2. Scientia *practica* tantò est perfectior, & opus ab ea confectum tantò absolutius, quantò suum finem, aut objectum perfectius consequitur; ergò, si objectum *materiale* Logicæ sunt *voces*, qui melius, & doctius de rebus Logicis loquitur, melior Logicus erit, quod falsum est; non enim, qui optimè de rebus nauticis loquitur, optimus nauta est, & qui optimè de medicinis, de bello, de pictura loquitur, non continuò optimè curat, optimè pugnat, optimè pingit; non ergò *voces* sunt objectum *materiale* Logicæ.

Ratio est 3. Ut *voces* sint objectum *materiale* Logicæ, quoad aliquam rationem *directè* à Logica considerari debent: sed quoad nullam rationem *directè* à Logica considerantur; ergò non sunt objectum *materiale* Logicæ. *M. est certa: min. prob.* *Voces* hoc habent: quòd sint qualitas; quòd articulentur; & quòd aliquid significant: sed Logica eas non considerat, nec ut qualitas sunt; hoc enim Metaphysicus,

ficus, & Physicus agunt: nec ut articulantur, ex eadem ratione: nec etiam ut significant; hoc enim Grammaticæ est; ergo &c.

3 Resol. 2. *Res*, sive conceptus *objectivi* non sunt objectum *materiale* Logicæ: v. g. præcipit Logica, ut homo per genus, & *differentiam* hoc modo definiatur: *homo est animal rationale*, dico, objectum *materiale* Logicæ non esse hominem, cui hæc definitio aptatur.

Ratio est 1. Ex dictis objectum *materiale*, seu potius subjectum operationis scientiæ practicæ illud dicitur, cui scientia, vel ars formam suam imponit, adeo; ut tota scientiæ operatricis cura in eo sit, ut materiam formæ aptet, & formam materiæ, omnesque difficultates superet, quæ huic adaptationi obstare possunt: sed *res ipsæ* non sunt illud, cui formam suam, v. g. *sylogisticam* Logica imponit; ergo *res ipsæ* non sunt objectum *materiale* Logicæ. *M. videtur certa*; sic enim ferrum est materia artis Fabrilis, marmor Statuariæ, corpus Medicæ, colores Pictoriæ, soni Musices &c. quia in illa formæ clavis, statux, sanitatis, imaginis, proportionis ab artibus inducuntur, & totus istarum artium, aut scientiarum labor est, ut materiam, v. g. corpus sanitati recipiendæ

endæ aptent: quid enim aliud est materia, quàm quæ indifferens est ad plures formas, quæ perficitur, quæ recipit, quæ de potentia in actum reducitur? qui omnes sunt materiæ characteres. *min. aequè constat*; res enim ipsæ nullam formam Logicam recipiunt, nec ab ista diriguntur, aut perficiuntur: cùm enim Logica præcipit, definitionem hominis *ex genere*, & *differentia* componi, aut *risibile* per *rationale* demonstrari, quid per talem definitionem homini, aut risibilitati accedit præter denominationem extrinsecam *definiti*, *demonstrati* &c.? Si ergò *rebus* forma Logica non imponitur; ergò non sunt materia, circa quam Logica versatur.

Ratio est 2. Quomodocunq; res considerentur, non possunt pertinere ad Logicam, saltem *per se*, & *directè*; ergò non sunt objectum *materiale* Logicæ. *Consequ. patet. Ant. prob.* De homine v.g. multa dici, & considerari possunt. *Primò*, quòd sit quædam natura, quoad prædicata similia pluribus individuis inexistens. *Secundò*, quòd hæc ipsa natura sit apta cognosci, ut pluribus individuis inexistens quoad similia prædicata. *Tertiò*, quòd sit terminus quidam in prædicatione, aptus collocari post subiectum, & copulam, pertinens ad seriem, & prædicamentum substanti-

stantiæ, capax perfectæ definitionis: quòd sit medium demonstrationis, & in prima syllogistica figura semel subicibile, semel verò prædicabile &c. sed nullo ex his modis homo pertinere potest ad Logicam, saltem per se, & directè; ergò &c. *min. prob.* Non primo: hoc enim modo ad *Physicam*, aut *Metaphysicam* spectat, quæ naturas considerant. Non secundo: nam sic iterum ad *Metaphysicam* pertinet; posse enim de pluribus affirmari, sequitur ad esse in pluribus, estq; illius proprietas. Nec tertio: illa enim ordinabilitas per se, & directè non convenit rei cognitiæ, sed ejus cognitioni; ita v.g. ut conceptus subjecti præcedat cognitionem copulæ, & prædicati: & cognitio implicita hominis præcedat explicitam, ac definitivam: & homo ponatur in prædicamento, ut substantia quidem est; sed non quòd Logica ex suis principiis hoc cognoscat (id enim cognoscere ad *Physicam* pertinet) sed quia, hoc aliunde supposito, Logica hunc terminum in certum ordinem, & seriem prædicamentalem collocat; ut & ipsa consentaneas propositiones faciat, & alias etiam scientias facere doceat, hoc ferè modo: homo est substantia (ut *Physica* docet) ergò non potest definiri, quòd sit qualitas; quia hæc definitio non declararet essentiam hominis. Ubi vi-

des, hunc terminum homo poni in prædicamento, & à Logica considerari, non ut substantia est, sed ut ordinabilis est ad definitionem, hoc est, ut cognitio implicita per aliam, & definitivam explicabilis. Tota ergò forma, & harmonia logica non rebus, sed conceptibus imponitur; non ergò res sunt objectum materiale ipsius Logicæ.

- 4 Objicitur 1. *Cont. 1. Resol.* Logica dicitur scientia *sermocinalis*; ergò de sermone, de vocibus agit; ergò voces sunt objectum materiale Logicæ.

Resp. Dist. Ant. Logica dicitur scientia *sermocinalis* à sermone interno, qui sunt ipsi intellectus nostri actus; his enim nobiscum discurremus, his nobis loquendo discimus, *Conc. Ant.* Dicitur scientia *sermocinalis* à sermone externo, qui hominì à natura concessus est, ut animi sui sensa, & conceptus aliis communicare possit, *Neg. Ant.* Huic enim dirigendo *Grammatica*, & *Rhetorica* laborant, quæ emendatè, & ornatè dicendi regulas, & præcepta tradunt.

- 5 Dices: Logica de vocibus, & terminis non tantum internis, & mentalibus, sed etiam externis, & sonantibus agit; ergò nulla solutio. *Ant. prob.* Quia Logica instrumentis à se factis certa nomina, & significatio.

tiones imponit, v. g. *sylogismi*, *definitionis* &c. ergò &c.

Resp. *Dist. Ant.* Logica de *vocibus* &c. etiam *externis* agit ex fine *intrinseco*, per se, & *gratiâ* sui, *Neg. Ant.* ex fine solum *extrinseco*, per *accidens*, & *gratiâ* alterius, *Conc. Ant. & Neg. Conseq.* Licet ergò Logica de *vocibus*, & *terminis* non tantum *internis*, sed etiam *externis*, & *sonantibus* agat, id solum est, ut alios doceat, instruat, convincatque, qui tamen non est finis *intrinsecus* Logicæ, sed *extrinsecus*, & communis aliis scientiis, & artibus, quæ certis *vocibus* utuntur; cum enim Scientiæ nobis non innascantur, sed discantur, nec ad intellectum, nisi per sensum transeant, auditum præsertim, visumque, *voces* sensibiles non sunt objectum, aut finis scientiæ, nec sui *gratiâ* considerantur, sed ut instrumenta traducendæ in alios veritatis, & ita ad usum potius, quàm finem scientiæ spectant; cum enim conceptus in animo latentes in lucem, & aures aliorum producere non possimus, *vocibus* tanquam vehiculis, & signis utimur &c. Unde

Ad prob. Conc. Ant. Neg. Conseq. Quamvis enim Logica instrumentis sciendi à se factis certa nomina, & significationes imponat, v. g. *sylogismi*, *definitionis* &c. hanc ipsam significationem tamen non per se in-

tendit, nec illis inquiescit, sed ut alios doceat, qui est finis Logicæ extrinsecus: alioquin omnium scientiarum, artiumque objecta Voces essent; cùm nulla sit, quæ propriis vocabulis non utatur.

- 6 Objic. 2. Sicut Musica est ars benè cantandi; ita Logica est ars benè disputandi; ergò, sicut Musicæ, ita & Logicæ objectum materiale sunt voces. Patet Conf. tam enim sine vocibus disputari non potest, quàm non potest sine vocibus cantari.

Resp. Dist. Ant. Sicut Musica &c. ita Logica est ars benè disputandi, disputatione internâ, & mentali, Conc. Ant. disputatione externâ, & vocali, subdist. est ars benè disputandi per accidens, & ex fine extrinseco, seu scientis tantum, Conc. Ant. est ars benè disputandi per se, & ex fine intrinseco, seu scientia, Neg. Ant. & Conseq. Disputatio enim vocalis, & sensibilis non est necessaria, ut quis sciat, sed ut alterum scire faciat, & ita voces non sunt finis, aut materia, circa quam Logica versatur, sed tantum media ad scientiam, non utcumq; sed discendo acquirendam. Aliud est in Musica, cujus unicus, & totus finis est, vocibus, sive sonis proportionem, numerum, & harmoniam inducere.

- 7 Objic. 3. Sicut se habet Prudentia, vel alia virtus moralis quoad directionem actu-

actuum intellectûs, & voluntatis, eos rectificando; ita se habet Logica ad tres mentis operationes, in quas rectitudinem inducit: sed illarum virtutum materia sunt etiam actus externi, quatenus derivantur ab internis; ergò etiam *voces* externæ, prout respondent internis conceptibus, artificium, & directionem Logicam participare possunt, sicque ad materiam Logicæ pertinere.

Confirmatur: Ad Astrologiam (quamvis circa cognitionem cœli versetur) etiam pertinent tabulæ, aliæque instrumenta astrologica, in quibus artificium astrologicum relucet, & quæ à nullo, qui eam scientiam ignorat, dictari possunt; ergò etiam ad Logicam pertinent definitiones, divisiones, syllogismi vocales; quia in his æquè apparet, & relucet directio, & artificium logicum.

Resp. *Transf. M. Dist. min.* Materia Prudentiæ sunt etiam actus externi *per se*, & *directè*, *Neg. min. per accidens tantum*, & *indirectè*, seu *extensivè*, quatenus nimirum participant bonitatem, aut malitiam actuum internorum, *Conc. min. & Dist. Conseq.* ergò etiam *voces* externæ ad materiam Logicæ pertinent *per se*, & *directè*, *Neg. Conseq. per accidens tantum*, & *indirectè*, seu *extensivè*, quatenus nimirum in illis

artificium, ordóque internorum actuum
reluet, *Transf. Conseq. &c.*

Ad Confirmat. *Dist. Ant.* ut prius. Ad
Astrologiam etiam pertinent tabulæ &c.
per se, & *directè*, *Neg. Ant.* *per accidens*, & *in-*
directè, seu *extensivè solum*, *Con. Ant. & Dist.*
Conseq. ergò etiam ad Logicam pertinent
definitiones &c. *vocales per se*, & *directè*,
Neg. Conf. *per accidens*, & *indirectè*, seu *ex-*
tensivè solum, *Transf. Conseq.* & dico: con-
cedi totum hoc posse; ut videlicet, sicut
lineæ, quas pulveri Archimedes inscribe-
bat, à Mathematica dictabantur, & duce-
bantur, sicq; effectus, & signa quædam
scientifica erant; ita usus vocum, quibus
Logicus ad suos conceptus exprimendos
utitur, ex Logicæ imperio, & directione
sint, & ita materia Logicæ *per accidens*,
indirectè, & *extensivè* dici possint, quatenus
in illis (ut dictum) artificium, ordóque
internorum actuum reluet.

- 8 Objic. 4. *Cont. 2. Resol.* Illud est ob-
jectum *materiale* Logicæ, de quo verifi-
cantur doctrinæ Logicæ: sed hæ verifi-
cantur de rebus; ergò res sunt objectum
materiale Logicæ. *min. prob.* Logica docet,
genus prædicari de pluribus specie differentibus:
sed hoc verificatur de ipsa re; ergò &c.
min. prob. quia ipsum *animal* de homine,
& *bruto prædicatur*, non verò hæc vox
genus,

genus, aut *conceptus animalis*; falsum enim est, quòd homo, aut brutum sint *conceptus animalis*; ergò &c.

Resp. *Neg. min. ad prob. Neg. iterum min.* Logica enim de genere agit, solum ut pertinet ad modum sciendi, hoc est, ut intrat definitionem, demonstrationem, divisionem, propositionem, quæ omnia non sunt res cognitæ, sed cognitiones certo ordine dispositæ; ordo igitur est forma logica, & hæc solis *cognitionibus*, non *rebus* inducitur: quid enim aliud est syllogismus, quàm tres cognitiones in certum ordinem redactæ? sicut nec angulus aliud est, quàm tres lineæ certo situ donatæ.

Ad ult. prob. Conc. Ant. Neg. Conseq. Nam etsi verum sit, quòd ipsum animal de homine, & bruto prædicetur, non hæc vox *genus*, aut *conceptus animalis*; falsum tamen est, quòd *conceptus animalis* non verè prædicetur de conceptu hominis, & bruti: licet etiam verum sit, quòd homo, & brutum non sint *conceptus animalis*; falsum tamen est, quòd *conceptus hominis*, & bruti non sint *inadequatè conceptus animalis*.

9 Objic. 5. Totum artificium, & finis Logicæ in eo consistit, ut cognitiones conformentur cum rebus, tanquam cum suis

specificativis, regulis, & mensuris; bona enim definitio est, quæ rei naturam explicat, bona propositio, quæ objecto respondet &c. ergo res sunt objectum materiale Logicæ.

Confirm. Logica intendit verum à falso discernere; ergo verum est objectum Logicæ: sed verum *rebus* inest; ergo res sunt objectum, & materia Logicæ.

Resp. 1. *Neg. Ant.* Artificium enim Logicæ in eo est, ut tradat, & fabricet modos sciendi, ex quorum applicatione aliæ scientiæ in cognitionē veritatis circa proprium objectum deveniant; applicatio ergo instrumentorum, & cognitio veritatis ad alias scientias, non ad Logicam pertinet; hæc enim cognitiones tantum ordinat, quæ ordinatio est modus sciendi: an verò cognitio in particulari sit vera, objectoque respondeat? Logica non curat; sicut enim artis Medicæ præceptum est, spiritum animale pulvere margaritarum aquæ infuso excitandum esse; sed an margaritæ sint orientales, veræque? non ad Medicum examinare, sed ad Gemmarium pertinet: Monetaria metallum, & pecuniā signat; sed non examinat metalli veritatem; id enim aurificis est: Theologia docet, Baptismum in aqua elementari conferendum esse; sed, an rosacea sit substanti-

tialiter elementaris? non Theologus, sed Philosophus explorat. Eodem modo Logica demonstrationem ex primis, veris, immediatis, causisque conclusivis confici jubet; Logico tamen curæ non est, an sequens demonstratio hujusmodi præmissis constet? *latera, quæ maximè distant, difficilius cœunt: sed vulneris rotundi, & circularis latera maximè inter se distant; ergò difficilius cœunt, & curantur:* harum, inquam, propositionum veritatem non Logicus, sed Geometra, & Medicus examinant. Sed claritatis gratiâ

Resp. 2. *Dist. Ant.* Totum artificium, & finis Logicæ extrinsecus, & mediatum in eo consistit &c. *Conc. Ant.* totum artificium, & finis Logicæ intrinsecus, & immediatus in eo consistit &c. *Neg. Ant.* Finis enim Logicæ intrinsecus, & immediatus est, instrumenta sciendi conficere, hoc est, per certas regulas, & præcepta cognitiones in ordinem redigere, ut aliis scientiis usui esse possint ad veritatem consequendam; ut verò cognitiones in particulari objecto conformentur, verumque attingant, finis tantum extrinsecus, & mediatum Logicæ est, immediate verò ad singulas scientias pertinet. Unde

Ad Confirm. *Dist. Ant.* Logica intendit verum à falso discernere *primariò*, &

immediatè, Neg. Ant. secundariò, & mediatè solum, Transf. Ant. & Dist. Conseq. ergò verum, & consequenter *res*, quibus inest, sunt objectum, & materia Logicæ *primariò, & immediatè, Neg. Conseq.* sunt objectum, & materia Logicæ *secundariò, & mediatè solum, Transf. Conseq.* Concedi enim potest, Logicam *secundariò, & mediatè de rebus* agere; nam sicut pictor, qui agit de Cæsaris imagine, agit etiam de ipso Cæsare, ut picto, tanquam objecto, & specificativo imaginis, ita tamen, ut pictoris non sit, quærere de Cæsaris statura, colore, gestu, oculisque, possitque totam artem ostendere, etiam imagine à prototypo ablucente; tunc enim non erit vera objecti imago, sed tamen vera pictura, nec ab alio, qui artem nesciat, imitabilis: sic Logica, dum agit de hominis definitione, agit etiam *mediatè de homine*; sed, si in hujus cognitione fallatur, & definitio genere quidem, ac differentiâ, sed falsis constet, definitio erit *logicè vera*, hoc est, principiis Logicæ respondens, non tamen *physicè*; quia veram naturam hominis non explicat: sed hunc errorem corrigere Physici, aut Metaphysici munus erit, non Logici. Illud verum est, tantò perfectiorem Logicum fore, quantò pluribus scientiis instructum, uno lumine aliud intendente.

Objic.

IO Objic. 6. Multa sunt præcepta Logica, quæ solis rebus, & conceptibus objectivis conveniunt; ergò Logicæ objectum materiale sunt res. *Ant. prob.* nam illa regula: quòd definitio convertatur cum definito, de rebus, non conceptibus verificatur; verum enim est, quòd homo sit idem, quod animal rationale; non tamen verum est, quòd conceptus simplex, & implicitus hominis sit idem, quod conceptus complexus, & explicitus animalis ratione præditi; tam enim hi duo conceptus differunt, quàm oratio explicans, & explicata; ergò &c.

Resp. Neg. Ant. Ad prob. iter. Neg. Ant. Cum enim dicitur, definitionem cum definito converti, hic sensus est: definitionem ita componi debere, ut tantum explicitè dicat, quantum dicit definitum, & ita conceptus definiti quoad rem ipsam non differat à conceptu definitionis, nisi quoad magis, minusque clarum: & ita ea regula non tantum rebus, sed etiam conceptibus competit. Ex quo patet *Resp.* ad id, quod additur de oratione explicante, & explicata; quemadmodum enim vox homo non plus dicit, quàm voces animal rationale; ita non plus conceptus unius, quàm alterius, quamvis unus ab alio in modo repræsentandi differat; unus enim magis, alter minus clarè repræsentat.

Objic.

II Objic. 7. Logica de rebus ferè omnibus agit, ut patet ex libris Prædicamentorum, quibus omnes substantiæ, & accidentia creata continentur; ergò res pro objecto habet.

Resp. *Dist. Ant.* Logica de rebus ferè omnibus agit simpliciter, & absolute, *Neg.* *Ant.* de rebus ferè omnibus agit secundum quid, hoc est, ut ordinabiles, & collocabiles sunt in Prædicamento, *subdist.* de jis agit directe, & in recto, *Neg.* *Ant.* de jis agit indirectè, & in obliquo tantum, *Conc. Ant.* & *Neg. Conseq.* Dico ergò, aliud esse res, quæ Prædicamentis inseruntur, aliud ipsam collocationem: res ad Logicum absolute non spectant; nec enim is de homine demonstrat, quod sit sensitivus, quod sit substantia completa &c. sed hoc ex Physica supponit, supposito verò huic ordinem addit; sicut Architectus non ipse lapides facit, aut fodit, sed jam à natura factis, aut à latomis incisis, aut effossis ordinem adjungit, & domum ædificat, & hic solus ordo ad Architectonicam pertinet: ita collocatio sola Logicæ effectus est; nulla enim scientia præter Logicam docet: ponenda prius esse magis, tum minus universalia: differentias in linea transversa, species, & genera in recta ponendas: substantias incompletas Prædicamento excludi &c. Collocatio

tio autem illa *directè*, & *in recto* solis conceptibus *formalibus*, quibus *res* repræsentantur, convenit, ipsis verò *rebus*, seu conceptibus *objectivis* non nisi *indirectè*, & *in obliquo*, ut scilicet sunt termini actuum intellectus, & cum ijs necessariam connexionem habent; & ita, licet *indirectè*, & *in obliquo* à Logica considerentur, hoc non sufficit, ut dicantur objectum illius: alioqui *res* omnes dici deberent objectum *Pictoriæ*; quia omnes coloribus effingit: *pes hominis*, & *ungula equi* objectum *Sutoriæ*, & *Ferrariæ*; quia *pedem*, & *ungulam corio*, ferròque calceant: & tamen nemo hoc dicit, & si dicat, meritò ridebitur.

Quæstio III.

*Utrum Conceptus Formales sint
Objectum materiale Logicæ?*

S U M M A R I A.

1. *Conceptus formales rectè pro objecto materiali Logicæ statui ostenditur.* 2. & 3. *Respondetur ad objecta.*

RESOL. *Conceptus formales*, ut tres mentis operationes includunt, sunt objectum materiale Logicæ.

Ratio est 1. Illud est objectum materiale

le Logicæ, de quo sunt præcepta Logicæ: sed omnia præcepta Logicæ sunt de conceptibus *formalibus*; ergo conceptus *formales* sunt objectum *materiale* Logicæ. *min. prob.* Omnia præcepta Logicæ sunt de propositionibus, definitionibus, divisionibus, illationibus ritè formandis &c. sed hæc omnia sunt conceptus *formales*; ut enim definitio vocalis vocibus, ita mentalis conceptibus constat; ergo &c.

Confirm. 1. De illis conceptibus sunt præcepta Logicæ, qui sunt perfectibiles: sed soli conceptus *formales* sunt perfectibiles; ergo de solis conceptibus *formalibus* sunt præcepta Logicæ. *min. prob.* Quia soli conceptus *formales* sunt capaces erroris, obscuritatis, directionis, ordinis &c. *res* verò ipsæ nec obscuræ sunt, nec falsæ, nec à Logica fiunt: sicut ergo propositiones *vocales* sunt materia syllogismi *vocalis*, quia formæ, ordini, & præceptis syllogisticis subsunt; ita propositiones, & conceptus *mentales* &c.

Confirm. 2. De illa definitione (idem de aliis sciendi instrumentis dicas, eodem enim modo circa omnia occupatur) Logica præcepta tradit, quæ est oratio explicans naturam rei: sed sola definitio *formalis*, non *objectiva* est oratio explicans naturam rei; in rebus enim est quidem res
defi-

definita, v.g. *homo*; non tamen oratio, aut explicatio hominis: ergò &c.

Ratio est 2. Omnes artes, & scientiæ operatrices, quarum opus non est aliquid facere, sed rebus jam factis ordinem aliquem dare, pro suo *materiali* objecto habent res illas, quibus ordinem imponunt: Architectura v.g. lapides, Musica voces, Arithmetica numeros &c. sed Logica conceptibus *formalibus* ordinem imponit; ergò conceptus *formales* sunt objectum *materiale* Logicæ. *min. patet*; sicut enim syllogismus *vocalis* ad regulas Logicæ contextus nihil aliud est, quàm propositiones *vocales* in certum ordinem digestæ; ita & syllogismus *mentalis*; conceptus ergò, & cognitiones, quæ hunc ordinem recipiunt, erunt materia *circa quam* Logicæ.

- 2 Objic. 1. In omnibus artibus materia præsupponitur formæ, estque indifferens ad unam, vel aliam formam recipiendam: sed conceptus *formales* non præsupponuntur formæ Logicæ, nec sunt indifferentes ad unam, vel aliam formam recipiendam; ut videlicet recti sint, aut non recti, conformes, aut diffformes, ordinati, aut inordinati; semel enim recti, semper recti, semel pravi, semper pravi, nec pravus corrigi aliter potest, quàm si relinquatur, & intellectus pravo rectum supponat; ergò

ergò conceptus *formales* non sunt materia *Logicæ*.

Resp. 1. *Transf. M. Neg. min. & Dico:* conceptus *formales*, v. g. *definitionem* duplici modo esse indifferentem, & *cùm est*, & *antequàm sit*. *Antequàm sit*: quia potest nasci vitiosus, & contra regulas *Logicæ*; posset enim quis hominem definire, quòd sit *animal rationale doctum: aut animal implume bipes &c.* *Postquàm est*: quia conceptus *formalis* rectus, ut conceptus *formalis*, poterat pravus esse, & pravus ex parte *generis* poterat rectus esse; sicut homo ex parte *generis* potest esse *irrationalis*, & *rationalis*: hæc indifferentia sufficit, ut actus dicatur à *Logica* dirigibilis, & indifferens, ut rectus, aut pravus fiat: nam & linea est materia *Geometricæ*, & angulus *Mathematicæ*, & sonus *Musicæ*; & tamen non aliam habent indifferentiam, ut benè, maleq; fiant, quàm modò dictam: idq; omnibus scientiis commune est, quæ tantum ordinant.

Resp. 2. *Dist. M.* In omnibus artibus *factivis* materia præsupponitur formæ, estque indifferens &c. *Conc. M.* in omnibus artibus *activis* materia præsupponitur formæ, estque indifferens &c. *Neg. M. Transf. min. sed Neg. suppos. min.* (*Logicam* scilicet inter artes *factivas* computari) & Conseq. Ma-

Magnum enim discrimen est inter artes *activas*, quæ nullum opus post se relinquunt, sed tantum operantur, & *factivas*, quæ & operantur, & opus post se relinquunt: in illis idem est esse, & rectum esse, nec potest error mutari, nisi mutato opere; si enim contra ventos, & malè navigas, non potest hic error, & navigatio corrigi, nisi mutato cursu, & navigatione repetitâ. Sic in Logica qui hominem malè concepit, malèque definivit, non potest conceptum, & definitionem, nisi alio conceptu, & definitione corrigere. Artes verò *factivæ*, quæ opus post se relinquunt, v.g. Pictoria, possunt errorem operis juvare, non solum opus destruendo, sed multo facilius, v.g. alios tantum colores, & lineamenta inducendo, reliquâ imagine integrâ.

- 3 Objic. 2. Saltem prima mentis operatio, sive *apprehensio simplex* non potest esse materia Logicæ; ergo conceptus *formales*, ut omnes tres mentis operationes includunt, non sunt materia, sive objectum *materiale* Logicæ. *Ant. prob. tum* quia non est modus sciendi; qui enim v.g. hanc propositionem apprehendit: *astra sunt paria*: vel, *diameter quadrati excedit costas quadrati*: non propterea scit, astra esse paria, aut diametrum costis longiorem esse: *tum* quia

G

sim.

simplex apprehensio semper est recta, & vera; nunquam falsa; si enim volens, aut putans se apprehendere leporem, apprehendat vulpem, hæc apprehensio est vera repræsentatio vulpis: sicut qui putat, se videre cælum stare, aut ripas, cum præternavigat, moveri, verè apprehendit cælum stare, & ripas moveri. Si ergò *simplex apprehensio* est semper, & necessariò recta, non indigebit Logicâ, aut regulis, quibus recta fiat.

Resp. Neg. Ant. Cum enim definitio pertineat ad apprehensionem, quâ v. g. *animal rationale* concipitur, sicut definitio bona, aut mala esse potest, & ideò regulis, ac directione indiget, ita & apprehensio; quis enim neget, mille modis errari circa definitionem hominis, aut alterius rei posse, ut si dicas: *homo est animal sensitivum: homo est substantia vitalis: homo est imago Dei?* Quis verò me docet, relictis omnibus hisce definitionibus, veram seligere, præter Logicam?

Ad prob. 1. Dist. Ant. Non est modus sciendi perfectus, & completus, Conc. Ant. non est modus sciendi imperfectus, & dispositivus, Neg. Ant. & Conseq. Licet enim apprehensio non sit sciens, nec apprehendens sciat; est tamen in dispositione, & motu ad scientiam, & ipsa apprehensio est

est pars scientiæ; nemo enim scit cœlum moveri, nisi cœlum, & motum apprehendat: sicut nemo videt draconem alatum, nisi draconem videat, & alas.

Ad prob. 2. *Dist. iterum Ant. Apprehensio simplex* est semper recta, & vera, nunquam falsa, est tamen *imperfecta*, & *fallax*, *Conc. Ant. secus, Neg. Ant. & Conseq.* Quia licet *apprehensio simplex* semper sit vera, h. e. objecto, quod refert, conformis; potest tamen esse *imperfecta*, & quoad modum apprehendendi, si non falsa, saltem *fallax*. *Imperfecta* quidem: quia objectum tam remissè, & debiliter concipere potest; ut iudicium facilè corrumpat, & intellectum ad falsum inducat: sicut quia oculus valdè debiliter, remissèque stellam videt, facilè intellectus, nisi à scientia Astrologica juvetur, inducitur, ut affirmet, stellas esse parvas, & terrâ minores. *Fallax* verò est: quando objectum quidem aliquod verè concipit, eo tamen tempore, & loco, quò aliud objectum concipere deberet: quò fit, ut intellectus inducatur ad aliquod falsum affirmandum: sicut pictor, si, cùm deberet Julium pingere, pingat Pompejum, imago erit vera Pompeij imago, non tamen sine errore circa modum, & circumstantias; nam & pictor unum pro alio pinxit, & spectatores

unum pro alio vident. Cùm ergò in apprehensionem imperfectio, ac deceptio cadat, Logicæ munus est, eam dirigere, quod maximè per regulas definitionis, prædicamentorum, & prædicabilium contingit, quibus intellectus instruitur, ne substantiam pro accidente, genus pro specie apprehendat &c.

Quæstio IV.

Quodnam sit Objectum Attributionis Logicæ?

S U M M A R I A.

1. *Varia Philosophorum opiniones referuntur.*
2. *Resolvitur quæstio, & duplici ratione firmatur.*
3. 4. 5. &c. *Solvuntur objectiones.*

1. **P**RÆnotand. Varias de objecto attributionis Logicæ esse Philosophorum sententias; aliqui enim, ut se ab hac difficultate citò expediant, negant unum aliquid dari, ad cujus contemplationem cætera omnia referantur: at hoc non est solve-
re difficultatem, sed fugere, & ordine sublato deordinationem in scientias, & confusionem inducere, rebusque per se non clariis novas tenebras offundere. Ali-
qui ergò modum sciendi ut sic pro objecto

attribu-

attributionis Logicæ statuunt, aliqui verò tres modos sciendi in specie: his aliqui *propositionem* adjiciunt: alij solam *definitionem*, alij *argumentationem in communi*, alij *sylogismum*, alij *demonstrationem*, alij alia objecta *attributionis* Logicæ assignant; quæ omnia hîc referre nec otium, nec animus est. Nostra sit

2. Resol. Objectum *attributionis* Logicæ, ad cujus perfectam cognitionem omnia Logicæ instrumenta, & regulæ referuntur, est *Demonstratio*, seu syllogismus ex necessariis procedens.

Ratio est 1. Objectum *attributionis* est illud, ad quod omnia, quæ scientia aliqua considerat, referuntur: sed ad syllogismum *demonstrativum* omnia Logicæ objecta partialia referuntur; ergò syllogismus *demonstrativus* est objectum *attributionis* Logicæ. *M. constat ex definitione. min. verò prob. ab inductione.* Nam termini, & propositiones referuntur ad *demonstrationem*, ut materia remota, & proxima: decem *prædicamenta*, ut materia circa quam, & de qua *demonstratio* confici debet: quinque *prædicabilia*, tanquam media, & loci communes *demonstrationum*, aut saltem tanquam effectus demonstrabiles: *argumentatio in communi*, ut pars metaphysica *demonstrationis*: *definitio*, & *divisio* tanquam

loci, & quidem præcipui *demonstrationis*: *sylogismus probabilis*, tanquam dispositio ad formam: *sylogismus* denique *sophisticus* tanquam vitiosum ad virtuosum &c. ergò, sicut omnes lineæ circuli ad centrum referuntur, quod ipsum tamen est pars circuli; ita omnes partes, & instrumenta logica ad *demonstrationem*, licet hæc ipsa sit pars Logicæ.

Ratio est 2. Quidquid Logica considerat, ut modum sciendi considerat: alioquin extra objectum suum adæquatum vagabitur; ergò illa pars est objectum *attributionis* Logicæ, quæ est modus *proprie*, & *perfectissime* sciendi: sed sola *demonstratio* est modus *proprie*, & *perfectissime* sciendi; ergò sola *demonstratio* est objectum *attributionis* Logicæ. *min. subs. prob.* Quia *definitio* est tantum modus rem aliquam cognoscendi, non sciendi; quia causam non explicat, cur aliquid sit: qui enim dicit, v. g. *argentum vivum est aqua sicca non madefaciens manum: angulus rectus est contractus linearum rectorum*: non dicit, quare argentum vivum manus non madeficiat; quare angulus rectus ex lineis rectis constat? Et idem dicas de *divisione*: *demonstratio* verò totum impetum sciendi explet, omnesque sciendi modos absolvit; per illam enim cognoscuntur *essentia*, *proprietates*, & *principia*
rei

rei alicujus, idque modo perfectissimo,
ut patet: ergò &c.

3 Objic. 1. *Definitio* perfectissimè manifestat objectum; ergò ad illam potius omnia referuntur, quæ Logica tradit, quàm ad *demonstrationem*. *Ant. prob.* *Definitio* enim explicat essentiam objecti per genus, & differentiam; ergò &c.

Resp. 1. Neg. Ant. Si enim *definitio* tam perfecta est, quantò perfectior erit *demonstratio*, quæ & *definitionem* complectitur, & ex illa per infallibilem, & artificiosam consequentiam deducit proprietates? tres enim perfectiones excedunt unam, & cujuscunque pretij sit gemma, majoris semper annulus erit, cui illa inest.

Ad prob. Trans. Ant. Neg. Conseq. *Definitio* enim per essentiam rarissima, & verè unica hominis est: absurdum autem est, illud objectum *attributionis* scientiæ dare, quod nunquam fieri, & in opus redigi potest; id enim perinde esset, ac si diceres: objectum *attributionis* aucupij esse *phœnicem* avem, quæ unica in terris est: aut objectum artis nauticæ esse *insulas fortunatas*, quò nemo pervenit.

Resp. 2. Dist. Ant. *Definitio* perfectissimè manifestat objectum *formaliter*, & secundum esse scibile, *Neg. Ant.* perfectissimè manifestat objectum *materialiter*, & secundum

dum esse reale, *Transf. Ant. & Neg. Conseq.* In objectis enim scientiarum non attenditur excessus perfectionis *materialis*, & *entitativa*; alioquin hic terminus Deus assignari pro objecto *Logicæ* deberet; & imago Cæsaris à vulgari manu perfectior esset celebri illâ lineâ Apellis, aut Satyro Timantis: sed attendenda est perfectio *formalis*, & in ratione *artificiosi*, & *scientifici*, ut in allatis exemplis. *Logicæ* verò artificium in *definitione* vix aliquod, & modicum apparet; quid enim facilius arborem *prædicamentalem* ante oculos habenti, quàm de aliqua specie genus, & *differentiam proximam* affirmare? hoc enim est definire. At verò in *demonstratione*, tum in *qualitate* propositionum, ex quibus illa constat; tum in *principiis*, in *forma*, in *dispositione*, *reductione*, *erroribus*, *fallaciis* &c. summum artificium est, & par Aristotelis ingenio. Unde

Ad prob. Dist. Ant. Definitio explicat essentiam objecti &c. modo valde imperfecto, *rudique*, *Conc. Ant.* explicat essentiam objecti &c. modo perfecto, & *scientifico*, *Neg. Ant. & Conseq.* Ignorat enim proprietates, earumque cum essentia connexionem: imò sola *definitio* ne quidem certum, firmumque intellectum reddit in cognitione essentiæ; cum sit mera apprehensio: qui
verò

verò apprehendit tantum, astra v. g. esse paria, non ideò scit, astra esse paria. *Definitio* ergò quoad effectum aliquid sciendi est instrumentum valde imperfectum, & quidquid est, à *demonstratione* habet; quia nemo rerum essentiam, nisi per proprietates, novit: quis enim sciret, hominem esse *animal rationale*, nisi ex effectibus? cœlum esse *corpus simplex*, nisi ex motu? Deinde, cum de ipsa *definitione* dubitas, bona, an mala sit? unde bonam, aut tibi, aut aliis, nisi *demonstrando* probabis? Sola ergò est *demonstratio*, quæ perfectè facit scire, & tota certitudo, & vis scientifica aliis instrumentis ex *demonstratione* est, sicut tota visibilitas coloris ex luce, & radiatio stellis ex sole.

- 4 Objic. 2. Rem intuitivè, & per proprias species cognoscere perfectius est, quàm discursivè, & per alienas: sed per *definitionem* res cognoscitur intuitivè, & per proprias species, per *demonstrationem* verò discursivè, & per alienas; ergò per *definitionem* perfectius res cognoscitur, quàm per *demonstrationem*, & consequenter non hæc, sed illa potius erit objectum *attributionis* Logicæ. *min. est certa. M. aquè*; quis enim non perfectius cognoscit ignem præsentem, & oculis expositum, quàm remotum, absconditum, & ex fumo notatum?

G S.

Con.

Confirm. Deus infinite perfectiori modo cognoscit objecta, quam nos: sed cognitio Dei est *intuitiva*, non *discursiva*, ut nostra; ergo cognitio *intuitiva* perfectior est *discursivâ*.

Resp. Dist. *M.* Rem *intuitivè &c.* perfectius est *entitativè*, & *absolutè* loquendo, quam *discursivè &c.* Conc. *M.* perfectius est *formaliter*, & pro hoc statu &c. Neg. *M.* Conc. min. & Dist. eodem modo Cons. ergo per *definitionem* perfectius res cognoscitur *formaliter*, & pro hoc statu, quam per *demonstrationem*, Neg. Conseq. perfectius res cognoscitur *entitativè*, & *absolutè* loquendo, *Trans. Conseq.* Quidquid enim perfectionis habet *definitio*, illud totum *demonstrationi* inest, cujus pars est; quidquid etiam certitudinis cognitioni *definitiva* inest, illud totum est *demonstrationis*, ut supra notatum. Sed quidquid de hoc sit, Neg. ult. Conseq. Quia non tam quæritur, utra cognitio sit *entitativè* perfectior? sed utra artificiosior? utra magis scientifica? utri formandæ magis Logica intendat? & hanc dicimus esse *demonstrationem*: quamvis enim cognitio *intuitiva*, *absolutè* loquendo, sit perfectior, in hoc tamen statu, quò intellectus noster nihil ferè *intuitivè* cognoscit, sed omnia per species sensibiles, artes, & scientiæ non tam laborant *intuitiva*,
quàm

quàm *discursivæ* cognitioni. Felicior utique esset, qui stellas, earumq; motus, molem, & eclipses intueri posset; sed cùm hoc fieri nequeat, Astrologia non tam illis *intuitive* cognoscendis, quàm *discursivè* vacat, variisque demonstrationibus, ex umbris, ex parallaxi, ex proportionè petitis, servit.

Ad Confirm. *Neg. parit.* Quia cognitio Dei *intuitiva* non est *artificialis* (de qua sola hîc agimus, & cui soli Aristoteles Logicam scripsit) nec enim arti, & regulis subest, & ita nullum argumentum deduci ex illa potest.

Objic. 3. Si *demonstratio* est objectum attributionis Logicæ, vel hoc asseritur de demonstratione in individuo, vel in communi? neutrum potest dici; ergò *demonstratio* non est objectum attributionis Logicæ. *min. prob.* Non primò in individuo, & particulari; quia scientiæ non sunt de objecto particulari, sed de universalibus. Non secundo in communi, & universali; quia scientiæ practicæ sunt de objecto operabili, & modo operabili: sed universalia operationi non subjacent; ergò Logica non est de *demonstratione* in communi, & universali.

Resp. Conc. *M.* & dico: *demonstrationem* non tantum in communi, & universali sed etiam in individuo, & particulari esse objectum

jectum attributionis Logicæ; scientiæ enim operatrices non tantum regulas tradunt de opere in *communi*, sed etiam in *particulari*. Pictoria v. g. non tantum docet, quomodo imago quælibet pingi debeat, sed etiam quomodo imago *Leopoldi*, *Clementis* &c. Ita etiam Logica non solum docet, *demonstrationem in communi* constare ex *primis*, *veris*, *immediatis* &c. sed etiam hanc, vel illam *demonstrationem*, quâ probatur homo v. g. esse *risibilis*, quia *rationalis*: unde *Neg. absolutè min.*

Ad Prob. 1. *Dist. Ant.* Scientiæ non sunt de objecto particulari *quoad essentialia*, & secundum ea, quæ ipsis in gradu *specifico* conveniunt, *Neg. Ant.* hoc enim modo etiam de particularibus scientia datur; nec enim de solo homine, sed etiam de *Petro* risibilitas demonstratur: *quoad accidentalia*, & secundum ea, quæ ipsis in gradu *individuali* competunt, *Conc. Ant. & Neg. Conf.* Cum autem dicitur, de singularibus scientiam non esse, sic intelligendum est: quæ singularibus *ut sic*, & *ut* talibus conveniunt, non esse objectum scientiæ, nec demonstrari posse; aut enim sunt *existentia*, aut *accidentia communia*, aut *differentia individualis*: priora duo causas necessarias non habent; differentia individualis ignota est, nec manifestabilis, nec habet speciales pro-
prie.

prietates, quæ demonstrari possint; quæ sunt enim proprietates necessariae Petri, quæ cum Petro convertantur? Non verò intelligendum est: quæ singularibus specificè acceptis conveniunt, non esse objectum scientiæ, nec demonstrari posse. Logica ergò, cum docet, oportere omnem demonstrationem ex necessariis constare, hoc ipsum de hac, & illa demonstratione in particulari docet, & intellectum ad hanc, & illam ex universalibus conficiendam determinat.

Ad prob. 2. *Dist. min.* Universalia abstractivè sumpta operationi non subjacent; *Conc. min.* universalia collectivè sumpta operationi non subjacent, *Neg. min.* & sub eadem *Dist. Conseq.* Nec enim negamus, si de ratione aliqua demonstrationis abstracta sit sermo, eam operationi non subjacere, nec pro objecto attributionis Logicæ statui posse; hoc ipsum tamen negamus, si per demonstrationem in communi, & universalā intelligantur omnes omnium scientiarum demonstrationes quoad formam spectatæ (materiam enim, in qua fiunt, Logica per se non attendit) non tantum hæc, aut illa: quia omnes dirigit; omnibus regulas præscribit; in omnibus finem suum assequitur.

6 Objic. 4. Ex dictis objectum attributionis Logicæ illud dicitur, ad quod omnia, quæ

quæ in Logica tractantur, referuntur: sed *accidens commune* non refertur ad *demonstrationem*; ergò *demonstratio* non est obiectum attributionis *Logicæ. min. prob.* Quia *accidens commune*, cùm causas necessarias non habeat, propriè loquendo demonstrari non potest; ergò nec referri ad *demonstrationem* potest. Et idem dicas de syllogismo *probabili*, qui ex *accidentibus* constat.

Resp. 1. *Conc. M. Neg. min. Ad prob. Transf. Ant. Neg. Conseq.* Quia licet *accidens commune* propriè loquendo non demonstretur, referri tamen potest, & de facto refertur ad *demonstrationem*; est enim sicut dispositio ad producendam essentiam, ita & ad cognoscendam, & demonstrandam: & ita cùm dubitamus, an *Pygmæus* v. g. aut *Siren marina*, aut aliud monstrum sit *homo*, priùs ostendimus, illis omnes partes, & *accidentia hominis* convenire, & ex istis, esse *animal rationale*, ac tunc demùm *hominem*.

Resp. 2. *Neg. min. Ad prob. Dist. Ant. Accidens commune &c.* demonstrari non potest à priori, *Conc. Ant.* demonstrari non potest à posteriori, *Neg. Ant. & Conseq.* Licet ergò *accidens* per causas necessarias probari, & demonstrari non possit; potest tamen per effectus necessariò connexos: v. g. *Malvaticum calefacit*; ergò *febrientibus nocet*:

nocet: aqua marina est crassior fluviali; ergo
facilius natatur &c. & ita refertur ad de-
monstrationem, ut effectus ad causam. Eô-
dem modo syllogismus probabilis, cujus me-
dium accidens est, revocatur ad demon-
strativum, tanquam dispositio ad formam.

7 Dices: ad objectum attributionis requi-
ritur, ut ad illud omnes partes, quæ in scien-
tia aliqua tractantur, necessario referantur:
sed non omnia objecta, & instrumenta Lo-
gicæ necessario ad demonstrationem referun-
tur, ut per se patet; ergo demonstratio non
est objectum attributionis Logicæ.

Resp. Neg. M. Sufficit referri posse;
ordo enim, qui in artibus est, non est ne-
cessarius, & naturalis, sed voluntarius, &
ex hominum institutione, naturæ tamen
conformis: quemadmodum uni duci, qui
pars exercitus est, totum exercitum sub-
esse voluntas, non necessitas est; ipsa ta-
men natura hunc ordinem suadet, si non
exigit.

Quæstio V.

*An Ens Rationis sit Objectum
Formale Logicæ?*

S U M M A R I A.

1. Ens aliud reale, aliud rationis, & hujus
subdivisio in effectivum, subjectivum, & objecti-
vum.

vum. 2. Quid sint entia rationis ratiocinantis, & ratiocinata? 3. Intentio formalis, & objectiva quid? quotuplex? & de qua sit controversia? 4. Excluditur ens rationis ab objecto formali Logicae ex triplici fundamento. 5. 6. 7. &c. Respondetur ad argumenta contraria.

PRænotand. 1. Ens ut sic communiter dividi in ens Reale, & Rationis. Illud independenter ab intellectu existit: Hoc non nisi beneficio intellectûs: &

Subdividitur in *Effectivum*, *Subjectivum*, & *Objectivum*. Effectivum est, quod ab intellectu fit, ut actus cognitionis, & idea interior cujuslibet artefacti externi, & generatim omnes effectus reales ab intellectu producti, sive naturales, sive artificiales. Subjectivum est, quod residet in intellectu, velut in subjecto; ut species intelligibiles, & habitus intellectuales, & ipsi quoque actus intelligendi, quoniam vitales sunt, & idè in eodem subjecto recipiuntur, à quo fiunt. Ens Rationis objectivum (de quo solo hîc agitur, & sic dicitur, quia est in intellectu solummodò per modum objecti cogniti) dicunt illud esse, quod in rerum natura nec est, nec esse potest, sed intra intellectum, & cognitionem latet, nunquam in lucem proditurum: eò ferè modo, quò vespertilioes tenebris, & angulis gaudent, in sole nunquam videndi. Sic, cum umbram

bram v. g. concipimus instar formæ, nigrique, ac in omnem partem volatilis coloris, *ens rationis* facimus; cum enim umbra sit privatio lucis, & nihil, repugnat esse formam, & moveri; ergo in sola cognitione est forma, & movetur; ergo est *ens rationis objectivum*. Sic etiam, cum Angelum, ut juvenem, concipimus venustissimâ facie, aureâ comâ, alis vibratum, bysso, purpurâque amictum, capite radiato &c. *ens rationis* facimus; angelus enim corporeus nec est, nec esse potest; non ergo est corpus, & juvenis in *esse reali*, sed tantum *objectivè* in intellectu. Sunt etiam, qui, ut *entium rationis* familiam augeant, ea non ab intellectu tantum, sed à qualibet potentia cognoscitiva nasci promiscuè volunt, papilionum instar, singulos ferè flores circumvolitantium: *Phantasiâ* v. g. dicunt *entia rationis* parere, cum somno, aut phrenesi correptis montes aureos objicit, poma argentea, hyemes floridas, adamantes purpureos, & his similia: *Oculum*, cum sub aquis, ut olim Narcissus, juvenes, turres, domos videt: in iride colores, in coelo plures soles; quæ omnia *objectivè* tantum in oculis, *subjectivè* nullibi sunt: *Auditum*, quando intra aures, aut spiras, sinúsque cochleæ marinæ sonos audit, qui nusquam sunt: *Gustum*, cum

ægro palato dulcia pro amaris, frigida pro calidis habet &c. Hæc omnia *entibus rationis objectivis* simillima sunt, diciq; possunt *entia phantasia, entia visus, entia auditus, entia gustus*; quia *objectivè tantum in phantasia, in visu, auditu, gustuque* sunt.

2 Prænotand. 2. Distinguere cõmuniter Thomistas *entia rationis objectiva* in *entia rationis ratiocinantis*, quæ nullum fundamentum in re habent, qualia sunt *chimara, hippocentauri &c.* & *rationis ratiocinata*, quæ fundamentum in re habent, qualia sunt *genera, species &c.* cum enim videamus, inquirunt, prædicata naturæ humanæ v. g. in omnibus hominibus similia esse, judicamus esse eadem, & ita unitati similitudinis unitatem naturæ tribuimus, & hoc est *species*, natura videlicet de multis prædicabilis, nullum extra intellectum esse habens; nulla enim natura est, nullus homo, qui unus in pluribus individuis esse possit, sed alius homo est *Petrus*, alius *Paulus &c.* ergo *species est ens rationis ratiocinata*. Et hæc *entia rationis*, quæ fundamentum in re habent, pro objecto *Logicæ formali* à Thomistis statuuntur, per quæ nihil aliud intelligunt, quàm *secundam intentionem objectivam*. Quod ut melius intelligas,

3 Prænotand. 3. *Intentionem*, prout hic accipitur, pro actu scilicet intellectus, quò
ten-

tendimus in objectum, illique attendimus, esse duplicem, *Formalem* nimirum, & *Objectivam*. Prior est actus intellectûs, sive actualis cognitio objecti. Posterior verò est ipsum objectum ab actu cognitum; sic, quando cognosco hominem, cognitio est *intentio formalis*, ipse homo cognitus est *intentio objectiva*. Utrâque subdividitur in *Primam*, & *Secundam*. Prima intentio formalis est actus intellectûs, quò res consideratur, prout est à *parte rei*, secundum ea nimirum, quæ ei absque operatione intellectûs nostri conveniunt. Prima intentio objectiva est res sic cognita per actum intellectûs; v. g. quando cognosco hominem, ipse actus, seu cognitio hominis dicitur *prima intentio formalis*: & homo sic ab intellectu cognitus *prima intentio objectiva*. Secunda intentio formalis est actus intellectûs, qui rei cognitæ denominationem aliquam tribuit, quæ ei non competit à *parte rei*, sed tantum per mentis nostræ operationem; ut cum naturam humanam *speciem*, in propositione unum *subiectum*, aliud *copulam*, aliud *prædicatum*, in syllogismo unum *majus*, alterum *minus extremum*, unum *antecedens*, alterum *consequens* nuncupat. Secunda intentio objectiva est illa ratio, quæ rei, ut cognitæ per intellectum, cum fundamento in re attribuitur; sic ratio

subjecti, predicati, majoris, minoris, antecedentis, consequentis &c. ratio, seu relatio naturæ genericæ ad speciem, specificæ ad individua dicitur secunda intentio objectiva, & ens rationis; & hoc ens rationis, hanc rectitudinem relativam rebus, ut cognitis cum fundamento in re superadditam, communiter Th. Th. pro objecto formali Logicæ statuunt. Contra quos sit

4. *Resol. Ens rationis non est objectum formale Logicæ.*

Ratio est 1. Si *ens rationis* est objectum formale Logicæ; ergò, si probabile sit, non dari *ens rationis*, probabile etiam erit, non dari Logicam: sed probabile est, *ens rationis*, quod videlicet in rerum natura nec sit, nec esse possit, non dari; ergò etiam probabile erit, Logicam non dari, quod absurdissimum est. *Sequela M. patet*; totam enim suam speciem, & essentiam scientia sumit ab objecto: unde quemadmodum, si objectum Alchymix est confectio auri, si probabile sit, aurum arte fieri non posse, probabile etiam erit, Alchymiam non dari: si æquor liquidum necessarium est navigationi, si probabile sit, æquor hyperboreum, & polo arctico subjectum non esse liquidum, sed perpetuâ glacie astrictum, probabile etiam erit, navigari illac in Indias non posse. *min. quod probabile sit,*

ens rationis non dari, traditur à Vallesio q. 10. Mirandulano in *prædicam. exposit.* Mayronio *quæst. quodlib.* 7. Caramuele in *Metalogica* &c. & probatur inductione discurrendo per omnia entia rationis. Nam

I. *Repugnantia*, & quæ contradictionem implicant, entibus rationis adscribi non possunt; quia juxta A. A. entia rationis concipiendi fiunt, & *objectivè* in conceptu sunt: sed *repugnantia*, & quæ dicunt contradictionem, ne quidem concipi possunt; ergò nec fieri entia rationis. *min. prob.* vel enim *primò* dicunt apertam, & evidentem implicantiā (qualia sunt: *album caret albedine: triangulus habet duos angulos*) & tunc nec apprehensione, nec judicio, nec *discursu* concipiuntur; quis enim apprehendit *triangulum* habentem duos angulos? aut judicavit, *triangulus habet duos angulos*? aut intulit, est *triangulus*; ergò habet duos angulos? & demus, in stultum aliquem hujusmodi conceptus cadere, saltem in artem, & scientiam non cadunt; quæ enim scientia docuit, *triangulum* cum duobus angulis apprehendere? &c. vel *secundò* implicantiā non est manifesta, sed tantum probabilis, & apparens, v.g. *creatura ab æterno*? at intellectus talem creaturam concipiens non facit *ens rationis*, quia non fertur in rem, & objectum, quod non est, nec esse.

potest, sed in objectum verè, & à *parte rei* probabilitatem existendi habens, ita; ut ea probabilitas verè existat, sitq; objectum cognitionis; nemo enim dixerit, probabilitatem esse *ens rationis*, cùm habeat causas reales extra intellectum, v. g. auctoritatem dicentis, insufficienciam rationum, quibus ea probabilitas impugnatur &c.

2. Nec *negationes*, & *privationes* (sumptæ à Th. Th. non, ut dicunt carentiam formæ, sic enim à *parte rei*, & independenter ab intellectu existunt; sed, ut instar formarum positivarum concipiuntur) sunt *entia rationis*; vel enim sic concipi debent: quod nihil est, est aliquid, & forma? sed nego hunc conceptum dari: vel hoc modo: *umbra est color niger*? at nego, hunc conceptum esse *ens rationis*, sed est error intellectûs nescientis, umbram esse privationem lucis: nec iste error dici potest *ens rationis*, cùm non habeat pro objecto rei impossibilitatem, sed apparentiam visualem, quæ à *parte rei* est; est enim verum, umbram oculo instar nigri coloris exhiberi.

3. Idem dicas de *denominationibus extrinsecis* (ut cùm dicitur color visus esse, concipi volunt denominationem visi, tanquam denominationem colori adhærentem) sicut enim subducto igne, aqua natura-

turaliter frigescit; ita, quid repugnantia sit, subductâ, aut impeditâ luce, parietes, & alia objecta sine fictione intellectûs nigrescere?

4. Deniq; nec *secunda intentiones logicæ entia rationis* sunt; quando enim concipis, *animal esse genus, vel hoc modo concipis: animal est una realiter natura cum multis speciebus identificata?* & nego, hunc conceptum dari posse; perinde enim est, ac si dicas: *unum non est unum: duo sunt tria &c. vel intelligis, animal esse gradum entis conceptibilem secundum prædicata homini, & bruto communia?* & hoc non est *ens rationis*, sed ipsa veritas; hæc enim conceptibilitas datur à parte rei. Eodem modo, cum dicis: *Petrus est subiectum, & homo est prædicatum, nihil aliud dicis, quàm Petro gradus entis particularis, & communis inesse, particularem verò sine communi conceptibilem non esse, sicut duo concipi non possunt, quin concipiatur unum: quæ omnia veritates, non entia rationis sunt; sicut enim à parte rei, si non realiter, saltem virtualiter Petrus, & homo distinguuntur; sic à parte rei homo est conceptibilis, & affirmabilis de Petro: & hoc est esse prædicatum, & subiectum. Sed omisâ entis rationis possibilitate, eâq; concessâ,*

Ratio est 2. Si *ens rationis est ob-*

jectum formale Logicæ, sequitur, in omni actu logico id assignari posse: sed non in omni actu logico id assignari potest; ergò non est objectum formale Logicæ. *min. prob.* Cùm Logica dicit: oportet definitionem genere, & differentiâ constare, & idèò homo definiri debet, quòd sit animal rationale, in hoc actu nullum ens rationis assignari potest(& idem de aliis dicas) ergò &c. *Ant. prob.* in data hominis definitione hæc reperiuntur: primò, quòd explicet naturam rei. *Secundò*, quòd constet genere, & differentiâ. *Tertiò*, quòd genus differentiæ præponatur. *Quartò*, quòd homo sit, & vocetur definitum, animal rationale definitio: sed nihil istorum est ens rationis à Logica intentum; ergò &c. *min. prob.* Non primum; quia alioquin omnium rerum explicationes, imagines, glossæ, interpretationes entia rationis dici deberent. Non secundum; quia genus, & differentia non sunt entia rationis, sed natura realis realiter conceptibilis secundum prædicata magis, aut minus uniformia; Petrus enim, quà cum brutis convenit, est animal, & vocatur genus: quà cum hominibus, est homo, & vocatur species: quà discrepat ab aliis hominibus, est hic homo, & vocatur individuum. Et quamvis in natura sic concepta resultent variæ denominationes.

nationes extrinsecæ concepti, definiti, definitionis &c. quæ fortè sunt entia rationis; has tamen Logica non considerat; Logica enim dirigit intellectum per regulas definitionis, ut hominem concipias secundum convenientiam cum brutis, & disconvenientiam cum iisdem, hoc est *animalitatem*, & *rationalitatem*: quòd verò ex hoc conceptu resultent illæ denominationes *definiti*, & *definitionis*, Logicæ parùm, aut nihil interest; fac enim non resultare, an non Logica direxit? an non officio suo functa est? an non homo definitus est? Sicut ergò ex eo, quòd color videatur, resultat in colore denominatio visus; in hanc tamen visus non fertur, sed in colorem: & deliraret, qui diceret, objectum oculi esse denominationem visus; ita &c. Sed nec *tertium*, quòd videlicet genus differentię præponatur, *ens rationis* est; hoc enim pertinet ad ordinem: sed ordo neque in rebus, neq; in conceptibus, neq; in vocibus est *ens rationis*; alioquin omnes statux, imagines, exercitus *entia rationis* erunt, quia in ordine consistunt. Nec *quartum*; Logica enim majoris tantum doctrinæ, & claritatis causâ singulis conceptibus singula nomina imponit: conceptum obscurum, & implicitum vocat *definitum*, clarum *definitionem*, communissi-

mum genus, distinctivum, minúsque communem *differentiam* &c. nomina verò non esse *entia rationis*, certum est.

Nec dicas: tam ex ordine, quàm ex signis, & nominibus quasdam *relationes rationis* nasci, quas Logica pro objecto habeat; nam

Contrà est: quia illæ *relationes* supponunt jam ordinem, & signum: & cùm naturaliter ex directione Logicæ sequantur, ab hac non intenduntur, nec fiunt; ergò non sunt objectum Logicæ: sicut ex Cæsaris imagine inter hanc, & Cæsarem *relatio similitudinis* naturaliter, & præter artem existit, nec eam pictor intendit, imò sæpè ignorat: quæ autem ignorantur, in artem, & intentionem non cadunt, sed vel casui, vel naturæ adscribuntur.

Ratio est 3. Aut Logica pro suo ultimo fine habet *ens rationis*, in cuius factura sistat? aut illo utitur ad mentis operationes dirigendas, & veritatem indagandam, quemadmodum medicus veneno, pictor umbris utitur? quidquid dicatur, non potest esse objectum Logicæ; ergò &c. *min. prob.* si enim dicatur *posterius*; ergò *ens rationis* est medium, & *directio* finis; ergò non *ens rationis* est *formale* Logicæ objectum, sed *directio*: sicut, quia medicus utitur sectione ad sanitatem, sanitas,

tas, non sectio, est objectum formale artis medicæ. Si verò prius dicatur, quòd nimirum Logica in factura entis rationis tanquam in fine sistat, sequitur dari scientiam, cujus primarius finis sit errare: sed hoc est absurdissimum; ergò &c. *Seq. M. patet*; nam ens rationis est summus error, maximumq; mendacium; si enim errat, qui concipit, aut dicit, quod non est; quanto magis, qui concipit, aut dicit, quod nec est, nec esse potest? *min. etiam constat*; sic enim se habet scientia ad intellectum, sicut virtus ad voluntatem: sed nulla est virtus, cujus objectum sit voluntatem inducere in malum; ergò nulla scientia, cujus objectum sit, intellectum in falsum, errorem, & mendacium impellere; tam enim hoc scientiæ, cujus objectum est verum, quàm illud voluntati repugnat: & cui non primo statim aspectu absurdum hoc appareat: datur scientia, cujus primarium officium est errare, mentiri, falli?

§ Dices: entia rationis logica utilia esse veritati indagandæ, tum quia fundamentum in re habent: tum quia concipiuntur adinstar veri: sicut umbræ, licet nihil sint, & mera lucis privatio, sunt tamen objectum Opticæ, & Gnomonicæ, & variis demonstrationibus inserviunt; ex illis enim motum solis, eclipses, magnitudines terræ,

terræ, & turrium &c. notamus. Sic *entia chimarica*, quamvis sint negatio veritatis, veritati tamen cognoscendæ accommodata sunt, & ut sic à Logica considerantur; ergo etiam ut sic erunt objectum formale Logicæ.

Resp. 1. *Transf. Ant. Neg. Conseq.* Nam aliud est, quòd *entia rationis* cognoscendæ veritati serviant, sicut umbræ cognoscendo soli, ejusq; motibus: aliud est, quòd sint objectum formale, cui faciendo Logica vacet, & quidem *primariò*; hoc enim negamus, dari videlicet scientiam, artémque, cujus *primarius* finis, & labor sit errare, & alios in errorem inducere, ut ex erroribus veritatem colligat; id enim perinde est, ac si dicas, dari aliquam virtutem, quæ doceat, & jubeat peccare, ut ex peccato pœnitentiam, & humilitatem discas.

Nec obstat 1. *Entia rationis* logica fundamentum in rebus ipsis habere. *Demus hoc*; nunquid & vitia habent colorem virtutis, & mala speciem boni, & venena rationem medicinæ? & tamen quis unquam dixit, esse aliquam virtutem, cujus objectum, & finis sit, vitia docere, male vivere, venenum conficere?

Nec obstat 2. *Entia rationis* concipi adinstar veri: nam favet allata umbræ similitudo; quamvis enim & Gnomonica, &
Pictq.

Pictoria umbris utatur; neutra tamen laborat, ut umbram instar entis positivi concipiat, & ex umbra *ens rationis* faciat: neutra etiam in umbra quiescit, & ejus cognitionem, aut visum pro fine habet, sed: umbris tantum à natura jam factis utitur. Gnomonica quidem, ut cursum solis, horasq; notet: Pictoria, ut colores adjectis umbris aut acuat, aut frangat. Sic Logica non ipsa chimæras facere docet, non istas pro fine, & objecto habet, sed ab intellectu, & ignorantia jam factis, & naturaliter resultantibus nomina generis, speciei &c. imponit, iisque utitur ad distinguendos conceptus magis, minusq; communes, & à se directos.

Resp. 2. *Neg. Ant.* Cum enim entia rationis sint falsissima, veritati potius adversantur, eamque extinguunt; quomodo ergo illi serviunt? perinde videlicet, ac mors vitæ, tenebræ luci, aqua igni accendendo deservit.

- 6 Dices: melius aliqua cognosci per sibi opposita, v. g. sanitatem per morbum, virtutem per vitia, privationes per formam, & ita scientias, quæ de re aliqua disputant, etiam de oppositis disputare: sic Poëtica dum fingit, & fabulando delectat, vera docet: sic Pictoria multum artis, & utilitatis habet, & tamen tota in fingendo est; ergo

ergò etiam Logica, dum *genera, species, subiecta, prædicata*, & hujusmodi chimæras fingit, interim veritati præludit, & pictoris instar mentem, & oculum juvat, dum decipit; & sicut in balance falsis nummis pondus veri auri quæritur, & invenitur; sic in Logica, velut in communi omnium scientiarum balance, falsis, fictisque entibus veritatem ponderamus; ergò Logica pro objecto suo *formali entia rationis* habet.

Resp. *Conc. Ant. Neg. Conseq.* Nam etsi verum sit, quòd aliqua per opposita melius cognoscantur, v. g. sanitas per morbum: falsum tamen est, quòd ars aliqua, aut scientia pro suo objecto *formali*, & *primario* privationem habeat, v. g. Medicina morbum, Ethica vitium &c. Cùm ergò *ens rationis* sit negatio veri entis, non erit objectum *primarium*, & *formale* Logicæ. Imò nec hujusmodi entia imaginaria, & fictitia veritati deserviunt; cùm enim sint relationes, & denominationes ex opere jam factò natæ, supponunt illud, non faciunt; sicut enim, quòd color denominetur *visus*, nihil confert ad hoc, ut color videatur; ita, quòd animal denominetur *genus*, nihil confert ad hoc, ut gradus sensitivi solus cognoscatur, sed potius ex hac cognitione illa nascitur denominatio: & quid, rogo, confert, ut cognoscas naturam,

turam, quæ videat, quæ audiat, quæ tangat, verbo, quæ sentiat, non cognoscendo, quòd eadem natura intelligat, discurratque, quid, inquam, confert, ut in illa imagineris tibi aliquid, quod non est? aliquam videlicet *relationem*, aut formam generis, naturæ sensitivæ adhærentem, quæ nec illi adhæret, nec adhærere potest? quasi verò colorem videre non possis, nisi tibi imagineris, aliquam colori formam inesse, à qua dicatur visus; aut faciem aliquam spectare non possis, nisi larvam illi prius imponas; aut denique nemo sapere possit, nisi somniando, & delirando, more videlicet Sibyllarum, tunc vera vaticinantium, cum lymphatæ, turbatæq; deliriis erant. Verum

- 7 Objic. 1. *Authoritas S. Thomæ lect. 1. in 1. Ethic. & 1. Poster. lect. 1. & lect. 20. & 4. Metaph. lect. 4. & Opusc. 42. c. 4. ubi expressè docet: ens rationis esse Logicæ subjectum; ergò &c.*

Resp. *Dist. Ant.* S. Thomas expressè docet, *ens rationis effectivum*, & *subjectivum* esse subjectum Logicæ, *Conc. Ant.* expressè docet, *ens rationis purè objectivum* esse &c. *Neg. Ant.* & sub eadem distinct. Conseq. Et dico, S. Thomam cit. lect. 1. in 1. Ethic. duo genera entis distinguere, *rationis*, & *naturæ*: hoc, quod in rebus exterioribus
repe-

reperitur, nec tamen à ratione fit, ut cœli; terra, elementa &c. illud, quod ratio facit, & sine rationis opera non est, estq; triplex:

1. Ens, aut ordo, quem ratio facit in operibus voluntatis, & hic pertinet ad considerationem Philosophiæ moralis.

2. Ordo, quem ratio facit in exterioribus rebus, quarum ipsa est causa, v. g. in arca, in domo &c. & pertinet ad artes mechanicas.

3. Deniq; ordo, quem ratio facit in proprio actu, puta, cum ordinat conceptus suos ad invicem, & hic pertinet ad Logicā. Quando ergò dicit S. Thomas, *ens rationis* esse objectum Logicæ, non intelligit *ens rationis chimericum*, & *objectivum*, quodq; in rerum natura nec est, nec esse potest; sed *ens rationis*, quod opponitur *enti physico*, hoc est, quod quidem in rerum natura, & intellectu verè, ac *realiter*, & *subjectivè* est, sed tamen, non nisi operâ, & beneficio rationis; alioquin dispositio, & ordo, quem ratio artefactis, & actibus voluntatis imponit, *entia rationis*, & *chimerica* essent, cum & ipsa non sint, nisi à ratione. Quodsi ordo, & dispositio, quam ratio domui, arcæ, statux, vocibus imponit, non sunt *entia rationis*, hoc est, ficta, & realitatis expertia; cur ordo, quem

quem ratio intellectui, ejusque actibus imponit? num ergo peioris conditionis intellectus, quàm marmor, quàm lignum? aut quæ vis Circæa, & venefica intellectum incantat, ut, quod nulli marmori, nulliq; ligno, aut tabulæ contingit, ipse solus figuram, & symetriad à Logica impressam in chimæras, in Sphyngas, in monstra transmutet? fabulantur, qui hæc dicunt, an philosophantur?

8 Objic. 2. Negari non potest, dari multa entia rationis; ergò sunt objectum formale Logicæ; cujus enim scientiæ hæc entia objectum erunt, si Logicæ non sunt? *Ant. prob. Tum* quia intellectus sæpè in rebus divinis, imò etiam creatis, multa concipit tanquam distincta; quæ tamen nec distincta sunt, nec distinguì possunt: hinc toties à Theologis, & Philosophis relationes, distinctionesque rationis repetuntur; ergò facit entia rationis. *Tum* quia ipse intellectus sæpè concipit hominem, animal, genus &c. tanquam naturas, & formas universales; quæ tamen in rerum natura nec sunt, nec esse possunt; ergò sunt entia rationis.

Resp. 1. *Neg. Ant.* à multis enim entia rationis negantur, ut suprà notatum. *Ad prob. 1. Conc. Ant. Neg. Conseq.* Si enim v. g. intellectus concipiat Deum explicitè, ut
 I actum

actum purum, & accidentium expertem; impossibile est, ut judicet, vel apprehendat *misericordiam*, & *justitiam* in Deo esse formas adjacentes, & *realiter* distinctas. Si verò intellectus non *explicitè* Deum, ut actum purum, & simplicem concipiat, & *misericordiam* instar formæ accidentalis consideret; errat quidem, sed non facit *ens rationis*: quia non fertur in rem, ut impossibilem, sed ut apparentem, & aliquā similitudine veri, ex proportionem cum creaturis, imbutā: quemadmodum nec voluntas in impossibile fertur, cum malum amat sub specie boni: nec intellectus, cum cælum credit cæruleum, aut angelos plumatos esse, & radiis cinctos: quia licet impossibile sit, tales esse, non tamen est impossibile, tales apparere, & instar rei alterius concipi: quæ apparibilitas, & conceptibilitas non est *ens rationis*, sed aliquid à parte rei; errat tamen intellectus, quia rem judicat, non ut est, sed ut apparet: & cum dicit: *angelus est juvenis*, non angelum intelligit, sed aliam aliquam naturam. Sed quidquid de hoc sit,

Resp. 2. *Transf. Ant. Neg. Conseq.* Si enim datur *ens rationis*, erit objectum non Logicæ, sed Metaphysicæ, quia opponitur enti vero; eadem vero scientia de oppositis agit.

Dices:

- 9 Dices: Logica agit de generibus, speciebus, universalibus, quæ sine dubio sunt entia rationis, non naturæ, cum nullibi rerum sint; ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Logica agit de generibus &c. fundamentaliter, ut conceptus, & aliquid sunt, Conc. Ant. agit de generibus &c. formaliter, ut relationes rationis, & nihil sunt, Neg. Ant. & Conseq. Homo enim à parte rei cum brutis convenit, cum illis videt, cum illis audit, cum illis comedit: & conceptus, quò hanc naturam, & convenientiam considero, verus est, non fictus, aut chimæricus, & ut talis à Logica consideratur; relatio verò illa rationis, quæ ex objecto sic considerato resultat, perinde, ac si forma generis, aut universalis referretur ad plures species, aut individua, tanquam forma aliqua communis in plures derivabilis, eò ferè modo, quò una facies in pluribus, & distinctis speculis relucet, illa, inquam, relatio rationis ad effectus logicos impertinens, & superflua est; illà enim sublatà, adhuc natura animalis sine differentiis spectata de homine, & bruto dici potest, & utriq; inest, non quidem una identitate, sed una proportionè, convenientià, & virtute ad similes omnino effectus: sicut sine alia fabula, & ludibrio fictionis eadem facies multis speculis

culis inest, &, si infinita essent, ex infinitis
traluceret.

10 Objic. 3. Logica ex omnium confes-
sione agit de modis differendi, qui ex
cognitionibus consurgunt: sed non agit
de illis secundum esse *reale* spectatis; ergò
secundum esse, & formam logicam, quæ
non potest alia esse, quàm *rationis*; quid-
quid enim ens *reale* non est, est ens *ratio-
nis. min. prob.* Quia agere de modis disse-
rendi secundum esse *reale* ad Physicam
pertinet, quæ de anima, intellectu, & cog-
nitionibus agit; non ergò ad Logicam.

Resp. 1. Hoc argumento nimium pro-
bari, omnes videlicet artes pro objecto
habere ens *rationis*; quidquid enim Musi-
ca considerat in sono, est ens *reale*, & *na-
turale*, ac ad scientiam *naturalem* pertinet:
idem de Architectonica dicas; idem de
omnibus. Datur ergò medium inter ens
reale, seu *naturale*, & *rationis*, ens videlicet
artificiale. Unde

Resp. 2. *Neg. min. ad prob. Dist. Ant.*
agere de modis differendi secundum esse
reale ad Physicam pertinet, si τò *reale* in-
cludat esse solum *naturale*, & *physicum*, *Conc.*
Ant. si τò *reale* includat esse etiam *artificiale*,
quod, licet dependenter fiat à *ratione*, da-
tur tamen à *parte rei*, *Neg. Ant. & sub eadem*
dist. Conseq. Sic enim ad Logicam, non
Phy-

Physicam pertinet; quia sicut sonus, qui attemperari in harmoniam, & per artem in varias proportionales dirigi, distinguq; potest, est objectum Musicae, licet hæc ipsa forma harmoniæ ex multis vocibus, notisq; exurgens *realis* sit: & sicut ligna, ac lapides, quatenus certo ordini substant, ad unam domum habitationi aptam conficiendam sunt objectum Architectonicæ, quamvis ille ipse ordo, dispositio, ac situs sint aliquid *reale*; eodem modo mentis nostræ operationes, quatenus cum certo ordine, certaque dispositione, ac qualitate produci, & componi possunt, ita videlicet, ut una sit prior, alia posterior, una negativa, alia affirmativa, una particularis, alia universalis, una confusa, alia explicita &c. & ex cognitionibus ita dispositis scientia comparari potest, hoc, inquam, modo Logicæ objectum sunt; quamvis hic ipse ordo, & dispositio sit forma *realis*, per *rationem* tamen confecta, sicut forma statuar, forma domus, forma harmoniæ &c.

Quæstio VI.

*Utrum Rectitudo trium mentis
operationum sit Objectum For-
male, & earum Dirigibi-
litas Ratio formalis sub
qua Logicæ?*

S U M M A R I A.

1. Quid de objecto formali, & ratione formali
sub qua Logicæ in genere sentiendum sit? 2. Quo
sensu forma sit finis, & objectum formale? 3. Di-
rigibilitas, Directio, & Rectitudo an idem sint? 4.
Sola Rectitudo trium mentis operationum est ob-
jectum formale Logicæ. 5. Earum Dirigibilitas ra-
tio formalis sub qua. 6. 7. 8. Diluuntur obje-
ctiones.

PRÆnotand. 1. Circa objectum formale,
& rationem formalem sub qua Logicæ idem
dicendum esse, quod de objecto formali,
seu sine aliarum scientiarum practicarum;
sicut enim istæ suum objectum formale
non supponunt, sed producant, & indu-
cunt in materiam, seu subjectum; ita &
Logicæ, quæ scientias practicas imitatur:
& sicut ratio formalis sub qua in scientiis
practicis se tenet ex parte objecti materialis,
est.

estque nihil aliud, quàm aptitudo, & capacitas ejusdem objecti, ut hoc, vel illo modo à scientia attingatur, ab illo *realiter* indistincta; ita & in Logica, quæ, ut infrà notabitur, quoad modum practica est.

2 Prænotand. 2. Quòd forma, quæ à scientia inducitur materiæ, sub diverso respectu *finis* sit, & *objectum formale*. Finis est, quatenus spectatur, ut jam producta, & quatenus in illa scientia quiescit: objectum verò *formale* est, quatenus spectatur, ut producenda: quamvis etiam hoc posteriori modo dici possit finis *in intentione*, priori verò finis *in executione*: unde ortum illud axioma: *finis, & objectum in scientiis practicis sunt idem*.

3 Prænotand. 3. *Dirigibilitatem, Directionem, & Rectitudinem* idem non esse. Nam *primò*, Dirigibilitas se tenet ex parte subiecti, seu objecti *materialis*, estque aptitudo, seu capacitas illa recipiendi formam, ut suprà notatum: capacitas ergò triumphantis operationum in ordine ad recipiendam à Logica formam artificialem *dirigibilitas* dicitur. *Secundò*, Directio (intellige *activa*) se tenet ex parte artis, seu scientiæ; sunt enim ipsæ regulæ ab arte, vel scientia præscriptæ in ordine ad formam artificialem materiæ introducendam: regulæ ergò, quas Logica tradit de *defi-*

nitione, divisione, demonstratione, dicitur ejus *directio activa*. Tertiò, *Rectitudo* (sive *directio passiva*) se tenet ex parte objecti *formalis*, imò est ipsa forma, quæ inducitur materiæ, & dicitur conformitas actûs cum regulis artis, vel scientiæ: conformitas ergò conceptuum *formalium* cum regulis *Logicæ* vocatur *rectitudo*, sive *directio passiva* *Logicæ*. His prænotatis, duo hîc a Philosophis disputantur. *Primò*, an sola hæc *rectitudo formalis*, sive *directio passiva* trium mentis operationum sit *objectum formale* *Logicæ*? an verò tota operatio recta? *Secundò*, an, sicut forma non inducitur in quamcunque materiam, sed solum in dispositam, nec Statuaria in marmore secundum totam hujus capacitatem laborat, sed tantum ut *sculptili*; ita conceptus *formales* non secundum totam suam latitudinem sint *objectum*, & materia *Logicæ*, sed tantum ut *dirigibiles* per regulas *Logicæ*, quæ *dirigibilitas*, seu capacitas *directionis* sit veluti materia secunda, & ultima dispositio recipiendæ *rectitudinis*, adeoque *ratio formalis sub qua* *Logicæ*?

4. Resol. 1. *Objectum formale* *Logicæ* est sola *Rectitudo*, sive *Directio passiva* conceptuum *formalium*, ut tres mentis operationes includunt.

Ratio est 1. Ex dictis *objectum formale* *scien-*

scientiæ operatricis est forma illa, quæ à scientia inducitur materiæ; sic enim ob-
jectum *formale* Statuariæ, Medicæ, Pictor-
iæ, Musicæ sunt statua, sanitas, imago,
proportio marmori, corpori, coloribus,
sonisq; inducta: sed sola *rectitudo* à Logica
inducitur conceptibus *formalibus* (qui sunt
materia Logicæ) hos enim regulis, ac præ-
ceptis suis conformes reddit; ergò sola
rectitudo conceptuum *formalium* est ob-
jectum *formale* Logicæ.

Ratio est 2. Illud est objectum *formale*
alicujus scientiæ, quod *per se* intenditur
à scientia: sed sola *rectitudo* *per se* intendi-
tur à Logica; ergò sola *rectitudo* est ob-
jectum *formale* Logicæ. *M. est certa*; finis
enim, & objectum *formale* in scientiis pra-
cticis idem sunt, ut suprà notatum. *min. eti-*
am patet; ad illam enim collimant regulæ
omnes, & præcepta, quæ circa modum
sciendi, rectè apprehendendi, judicandi, *ar-*
gumentandi à Logica traduntur.

5 Resol. 2. Ratio *formalis*, sub qua Logi-
ca conceptus *formales*, sive tres mentis ope-
rationes attingit, est earum *Dirigibilitas*.

Ratio est 1. Ratio *formalis* sub qua in
scientiis practicis est quædam capacitas
materiæ ad recipiendam formam: sed *di-*
rigibilitas conceptuum *formalium* est quæ-
dam capacitas ad recipiendam à Logica

formam, videlicet *rectitudinem*; ergò *dirigibilitas* conceptuum *formalium* est ratio *formalis* sub qua *Logicæ. min. ex terminis nota est. M. verò ab inductione patet*; finis enim *Statuariæ* est fingere marmor in statuas, & manus ad fingendum dirigere; ratio verò *formalis* sub qua est ipsa marmoris aptitudo, sive capacitas, ut ita fingatur: finis *Nauticæ* est navim dirigere; ratio *formalis* sub qua ipsa *dirigibilitas* &c. ergò &c.

Ratio est 2. Id, per quod aliqua scientia ab aliis omnibus scientiis distinguitur, est ratio *formalis* sub qua illius scientiæ: sed per *dirigibilitatem* conceptuum *formalium* *Logica* ab aliis omnibus scientiis distinguitur; ergò *dirigibilitas* conceptuum *formalium* est ratio *formalis* sub qua *Logicæ. M. patet*; sicut enim specificare, ita & distinguere scientias proprium officium est rationis *formalis* sub qua, ut jam suprà advertimus. *min. etiam constat*; nulla enim alia scientia est, quæ hanc *dirigibilitatem*, sive capacitem conceptuum *formalium* adeò utilem, & necessariam ad recipiendam *rectitudinem* *Logicæ* pro objecto *formali* quo habeat.

- 6 Objic. 1. *Cont. Resol. 1. Rectitudo formalis est ens rationis: sed ens rationis, ut dictum*

ctum, non est objectum formale Logicæ; ergò nec rectitudo formalis.

Resp. Dist. *M.* Rectitudo formalis est ens rationis effectivum, & subjectivum, quod in rerum natura verè, & realiter est, *Conc.* *M.* est ens rationis objectivum, quod in rerum natura nec est, nec esse potest, *Neg.* *M.* & sub eadem distinct. *min.* *Neg.* *Conseq.* Patet ex dictis.

- 7 Objic. 2. Objectum formale scientiæ practicæ illud dicitur, quod à scientia, vel arte *per se* intenditur: sed non sola rectitudo formalis *per se* intenditur à Logica; ergò non sola rectitudo formalis est objectum formale Logicæ. *min. prob.* Illud à scientia, vel arte *per se* intenditur, quod ab illa producitur, & subjecto inducitur: sed non sola rectitudo formalis, sed tota operatio recta à Logica producitur, & intellectui tanquam subjecto inducitur; ergò non sola rectitudo formalis, sed tota operatio recta à Logica *per se* intenditur, & consequenter non sola rectitudo formalis, sed tota operatio recta erit objectum formale Logicæ.

Resp. *Cont. M.* *Neg. min. ad prob. Conc.* *M.* *Neg. iterum min.* Quia ipsa operatio quæ talis fit ab intellectu naturaliter agente, non ab arte logica; nec enim dantur præcepta Logicæ præcisè, ut operemur, sed ut recte

rectè operemur: sola ergò *rectitudo* est à Logica, ipsa verò operatio à natura est, non ab arte, consequenter nec objectum Logicæ, nisi *materiale tantum*, utpotè subiectum illud, cui Logica formam suam artificialem, scilicet *rectitudinem* inducit.

- 8 Objic. 3. *Cont. Resol. 2.* Ratio *formalis* sub qua scientiæ, vel artis illa dicitur, per quam aliquod objectum ita uni scientiæ, vel arti proportionatur, respondetque; ut sub ea ratione attingi ab alia scientia, vel arte amplius non possit: sed per *dirigibilitatem* objectum Logicæ non ita proportionatur, & respondet Logicæ, quin sub ea ratione attingi ab alia scientia adhuc possit; ergò *dirigibilitas* non est ratio *formalis* sub qua Logicæ. *min. prob.* Quia *dirigibilitas*, utpote *naturalis* proprietas trium mentis operationum etiam consideratur à Physica; ergò &c.

Resp. *Conc. M. Neg. min. ad prob. Dist.*
'Ant. *Dirigibilitas* etiam consideratur à Physica sub eadem ratione, *Neg. Ant.* etiam consideratur à Physica sub *diversa* ratione, *Conc. Ant. & Neg. Conseq.* *Dirigibilitas* enim, *precisè ut naturalis* proprietas trium mentis operationum, ad Physicam spectat, cujus est naturam, & passiones, seu proprietates entis naturalis considerare: ut verò *dirigibilitas*, aptitudo, seu capacitas quædam
 trium

trium mentis operationum est in ordine ad recipiendam formam Logicæ, ad Physicam non spectat, nec ab ulla alia scientia, vel arte, sed à sola Logica consideratur; nec enim dictas operationes Logica pro objecto habet secundum omnem latitudinem, sed tantum, ut *capaces* sunt artificij logici, & *quatenus dirigibiles*, ac ordinabiles sunt in formam definitionis, divisionis, argumentationis: sicut lapis non *adquatè*, & quoad totam suam naturam est materia Architectonicæ, non ut *fossilis*, non ut *sculptilis*, non ut *missilis*, sed tantum ut *ordinabilis*.

S E C T I O III.

De

Qualitate Habitûs Logicæ.

Nulla potentia intellectu nobilior, nullus, quàm mentis, & intellectûs, perniciosior est error. Huic tollendo, mirum non est, tot *virtutes*, seu *Habitus intellectuales*, qui potentiâ tam nobilem dirigerent, Deum, & Naturam providisse. Eos inter & Logicam esse, præcedenti Sectione sat, superq; probavimus: id solum in præsentī examinandum restat, quibus ea *in specie* annumerari debeat?

Quæ-